

Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp till handlingarna samt avslår yrkanden i ett antal följdmotioner och motioner från den allmänna motionstiden 2016/17.

I skrivelsen presenterar regeringen en ny handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Syftet är att handlingsplanen ska förebygga sådana kränkningar och effektivt skydda barnen, lagföra gärningsmännen samt ge de barn som har utsatts för dessa brott det stöd och skydd som de behöver. Handlingsplanen innehåller flera åtgärder inom dessa områden för perioden 2016–2018. Den nu aktuella handlingsplanen är en fortsättning på föregående periods handlingsplan som sträckte sig mellan 2014 och 2015.

I betänkandet finns 17 reservationer.

Behandlade förslag

Skrivelse 2015/16:192 Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.

14 yrkanden i följdmotioner.

8 yrkanden i motioner från den allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Lagstiftning och pågående utredningar	8
Samordning och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer	18
Höjd kunskapsnivå om barns utsatthet, information till barn och internationellt arbete	21
Handlingsplan för 2016–2018	24
Skrivelsen	38
Reservationer	39
1. Omedelbart omhändertagande enligt LVU, punkt 1 (L)	39
2. Höjt straff för köp av sexuell handling av barn, punkt 2 (L)	39
3. Oaksamhetskravet i förhållande till ålder, punkt 3 (L)	40
4. Höjt straff för kontakt med barn i sexuell syfte, punkt 4 (L)	41
5. Höjt straff för sexualbrott mot barn, punkt 5 (SD)	41
6. Effektivare lagstiftning mot människohandel, punkt 6 (C)	42
7. Lättare att döma ut hårda straff för människohandel, punkt 7 (SD)	43
8. Självständig och oberoende rapportör, punkt 9 (C)	43
9. Arbete på EU-nivå, punkt 10 (L)	44
10. Effektivisera det internationella polisiära samarbetet, punkt 11 (C)	45
11. Nationell handlingsplan mot människohandel, punkt 12 (M, C, L, KD)	45
12. Barnperspektiv, punkt 13 (L)	46
13. Uppdraget till Barnombudsmannen, punkt 14 (KD)	46
14. Polismyndighetens resurser, punkt 15 (KD)	47
15. Åtgärder för att förhindra att barn försvinner, punkt 17 (L)	48
16. Socialtjänsten bör ges möjlighet att begära reflektionstid, punkt 18 (L)	49
17. Ändra reglerna om uppehållstillstånd för offer för människohandel, punkt 19 (L)	50
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	51
Skrivelsen	51
Följdmotionerna	51
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17	52
<i>Bilaga 2</i>	
Socialutskottets yttrande 2016/17:SoU3y	54

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Lagstiftning och pågående utredningar

- 1. Omedelbart omhändertagande enligt LVU**
Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 6.
Reservation 1 (L)
- 2. Höjt straff för köp av sexuell handling av barn**
Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7.
Reservation 2 (L)
- 3. Oaktsamhetskravet i förhållande till ålder**
Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 8.
Reservation 3 (L)
- 4. Höjt straff för kontakt med barn i sexuellt syfte**
Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 9.
Reservation 4 (L)
- 5. Höjt straff för sexualbrott mot barn**
Riksdagen avslår motion
2016/17:65 av Adam Marttinen och Kent Ekeroth (båda SD).
Reservation 5 (SD)
- 6. Effektivare lagstiftning mot människohandel**
Riksdagen avslår motion
2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39.
Reservation 6 (C)
- 7. Lättare att döma ut hårda straff för människohandel**
Riksdagen avslår motion
2016/17:2303 av Kent Ekeroth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 20.
Reservation 7 (SD)
- 8. Ändra i straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte**
Riksdagen avslår motion
2016/17:2736 av Hans Hoff (S).

*Samordning och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer***9. Självständig och oberoende rapportör**

Riksdagen avslår motion
2016/17:50 av Johan Hedin (C).

Reservation 8 (C)

*Internationellt arbete***10. Arbete på EU-nivå**

Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 4 och 5.

Reservation 9 (L)

11. Effektivisera det internationella polisiära samarbetet

Riksdagen avslår motion
2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 38.

Reservation 10 (C)

*Handlingsplan för 2016–2018***12. Nationell handlingsplan mot människohandel**

Riksdagen avslår motion
2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3.

Reservation 11 (M, C, L, KD)

13. Barnperspektiv

Riksdagen avslår motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 12 (L)

14. Uppdraget till Barnombudsmannen

Riksdagen avslår motion
2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 1 och 2.

Reservation 13 (KD)

15. Polismyndighetens resurser

Riksdagen avslår motionerna
2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3 och
2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14.

Reservation 14 (KD)

16. Prioritera arbetet mot människohandel

Riksdagen avslår motion
2016/17:3037 av Annika Qarllsson m.fl. (C) yrkande 43.

17. Åtgärder för att förhindra att barn försvinner

Riksdagen avslår motion

2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 15 (L)

18. Socialtjänsten bör ges möjlighet att begära reflektionstid

Riksdagen avslår motion

2016/17:666 av Tina Acketoft (L).

Reservation 16 (L)

19. Ändra reglerna om uppehållstillstånd för offer för människohandel

Riksdagen avslår motion

2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3.

Reservation 17 (L)

Skrivelsen

20. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2015/16:192 till handlingarna.

Stockholm den 8 december 2016

På justitieutskottets vägnar

Beatrice Ask

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Beatrice Ask (M), Annika Hirvonen Falk (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Petter Löberg (S), Adam Marttinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S), Sanne Lennström (S), Ellen Juntti (M), Pål Jonson (M) och Runar Filper (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (skr. 2015/16:192).

I detta betänkande behandlar utskottet även fyra följdmotioner till skrivelsen. Utskottet behandlar också ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2016/17, bland dessa ett yrkande som överlämnats från socialutskottet (mot. 2016/17:666 av Tina Acketoft [L]). Förslagen i motionerna återges i bilaga 1.

Socialutskottet har yttrat sig över det överlämnade motionsyrkandet och över motionerna 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 6 och 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2. Socialutskottets yttrande finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

En ny handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

I den aktuella skrivelsen (2015/16:192) konstaterar regeringen att människohandel i alla dess former är ett mycket allvarligt brott som är ett allvarligt hinder för att den som utsätts för detta ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Arbetet mot människohandel har ett starkt barnrätts- och jämställdhetsperspektiv, och för regeringen är det en högt prioriterad fråga att motverka människohandel, liksom exploatering och sexuella övergrepp, mot alla barn.

Regeringen har arbetat fram en handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Handlingsplanen är en fortsättning på föregående periods handlingsplan som sträckte sig mellan 2014 och 2015 (skr. 2013/14:91, bet. 2013/14:SoU23, rskr. 2013/14:326). Den nya handlingsplanen innehåller åtgärder för perioden 2016–2018.

Av skrivelsen framgår att regeringen vidtagit flera åtgärder i syfte att förbättra skyddet för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. De mest centrala av dessa åtgärder beskrivs i skrivelsen. Skrivelsen innehåller också en nulägesbeskrivning för området och en presentation av de nya åtgärder regeringen avser att vidta för att förebygga brott, skydda och stödja barnen samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmännen. Åtgärderna ska i genomförandet genomsyras av ett barnrättsperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv och även beakta hbtq-perspektivet.

Målen för regeringens föreslagna åtgärder är följande:

- att barn inte blir offer för människohandel
- att barn inte utsätts för sexuella övergrepp och exploatering, vare sig i Sverige eller i samband med turism och resande
- att alla barn som har varit offer för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp får det skydd och stöd de behöver
- att främja barns kunskap om sina rättigheter att bli skyddade mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp och öka deras möjligheter att själva motverka sin utsatthet.

Enligt regeringen ska åtgärderna bidra till att öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheter som berörs, att ständigt utveckla kunskapen och kompetensen inom området, att kontinuerligt förebygga och beivra brott mot barn och att ge barn det stöd de behöver.

Åtgärderna i handlingsplanen syftar till att nå de ovan nämnda målen men ska också bidra till att nå delmålen i Agenda 2030 om att dels eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr

mot barn, dels avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering. Handlingsplanen återspeglar regeringens ambition att vara drivande i dessa frågor på den internationella arenan.

Regeringens barnrättspolitik utgår från barnets rättigheter så som de uttrycks i FN:s konvention om barnets rättigheter. De övergripande målen för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Regeringens målsättning är att åtgärder och beslut som rör barn och unga ska genomföras av ett barnrättsperspektiv genom ett strategiskt angreppssätt på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

I de följande avsnitten behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden om olika frågor som tas upp i regeringens skrivelse.

Lagstiftning och pågående utredningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillfälligt omhändertagande enligt LVU, skärpt straff för köp av sexuell handling av barn, ny utformning av oaktsamhetskravet, ändring av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, skärpt straff för sexualbrott mot barn och effektivare lagstiftning mot människohandel.

Jämför reservationerna 1 (L), 2, (L), 3 (L), 4 (L), 5 (SD), 6 (C) och 7 (SD).

Skrivelsen

Regeringen vidtog under perioden 2014–2015 flera åtgärder för att förbättra skyddet för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. I skrivelsen beskrivs de mest centrala åtgärderna.

I avsnittet Lagstiftning och pågående utredningar nämns bl.a. följande utredningar.

2014 års människohandelsutredning

2014 års människohandelsutredning har haft i uppdrag att bl.a. undersöka behovet av åtgärder för att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

Människohandelsutredningen föreslår i delbetänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst (SOU 2016:42) att straffet för brottet köp av sexuell handling av barn ska skärpas och gradindelas. För brott av normalgraden ska straffet vara fängelse i högst två år och för grovt brott fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Böter ska utgå ur straffskalan.

Syftet med detta är att straffet för köp av sexuell handling av barn ska återspegla brottets allvar.

Vidare föreslår utredningen att brottet köp av sexuell handling av barn ska byta namn till utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Detta markerar skillnaden mellan att köpa sexuella handlingar av en vuxen och av ett barn. Aktsamhetskravet för en gärningsman när det gäller brottsoffrets ålder vid sexualbrott mot barn (6 kap. 13 § brottsbalken) ska tydliggöras och skärpas. Syftet är att prövningen av gärningsmannens oaktsamhet ska bli mer enhetlig.

Enligt uppgift från Justitiedepartementet bereds betänkandet för närvarande inom Regeringskansliet.

Utredningen lämnade i oktober 2016 sitt slutbetänkande Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70), se nedan.

2014 års sexualbrottskommitté

2014 års sexualbrottskommitté har i uppdrag att göra en översyn av våldtäktsbrottet. I uppdraget ingår även att analysera om den befintliga lagstiftningen erbjuder ett tillräckligt starkt skydd mot sexuella övergrepp som begås via internet där gärningsmannen inte personligen utför den sexuella handlingen. Sexualbrottskommittén lämnade i oktober 2016 sitt slutbetänkande Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60), se nedan.

Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte infördes 2009 och tar sikte på kontakter med barn – t.ex., men inte nödvändigtvis, på internet – som riskerar att leda till sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte med barnet. En utredare har haft i uppdrag att se över straffbestämmelsen. Uppdraget redovisades i oktober 2015 (Ds 2015:49). Översynen visar att straffbestämmelsen i huvudsak tillämpas som lagstiftaren avsett, men att bestämmelsens komplicerade konstruktion och straffskalans utformning i viss utsträckning hindrar en effektiv tillämpning. I promemorian lämnas förslag bl.a. om en höjning av maximistraffet från ett till två års fängelse. Vidare föreslår man att brottsrubriceringen kontakt med barn i sexuellt syfte ändras till *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*.

I promemorian lämnas också förslag till ett utvidgat straffansvar. Enligt förslaget ska straffansvar inträda redan när den vuxne för barnet föreslår ett sammanträffande eller när den vuxne och barnet träffar en överenskommelse om ett sammanträffande. Åtgärderna ska, liksom i dag, ha vidtagits i syfte att utsätta barnet för vissa sexualbrott. I Promemorian har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Motionerna

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om användningen av tillfälligt omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Motionärerna anser att skyddet för barn som riskerar att utsättas för människohandel eller övergrepp ska vara lika starkt oavsett vilket land barnet kommer från och även om barnet vistats tillfälligt i Sverige utan att ha sin hemvist här. Motionärerna anser att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande även i fall när Bryssel II-förordningen¹ är tillämplig.

Köp av sexuell handling av barn

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7 begärs att straffet för köp av sexuell handling av barn ska skärpas. Motionärerna anför att normalstraffet för den som begår sexuellt utnyttjande av barn genom köp av en sexuell handling ska vara fängelse. Motionärerna vill också att brottet ska delas in i olika grader för att ytterligare synliggöra de situationer där barnet är i en särskilt utsatt situation, t.ex. i fall där barnet är offer för människohandel.

I yrkande 8 begärs att det förslag som 2014 års människohandelsutredning lägger fram (SOU 2016:42) till en ny utformning av oaktksamhetskravet när det gäller målsägandens ålder ska genomföras. Utredningens förslag innebär att oaktksamhetskravet tydliggörs och skärps.

Kontakt med barn i sexuellt syfte

I motion 2015/17:54 yrkande 9 begärs att straffet för kontakt med barn i sexuellt syfte ska skärpas. Motionärerna anför att de stöder inriktningen att förbudet mot kontakt med barn i sexuellt syfte behöver förtydligas och att de anser att straffmaximum bör höjas från ett års fängelse till två års fängelse.

I motion 2016/17:2736 av Hans Hoff (S) begärs att straffbestämmelsen som avser kontakt med barn i sexuellt syfte ändras så att kontakthandlingen i sig kriminaliseras. Motionären anför att en uppföljning som Brottsförebyggande rådet (Brå) har gjort visar att få anmälda fall av kontakt med barn i sexuellt syfte leder till åtal.

Sexualbrott mot barn

I motion 2016/17:65 av Adam Marttinen och Kent Ekeröth (båda SD) begärs att maximi- och minimistraffen för sexualbrott mot barn ska skärpas. Motionärerna anför att en höjning av straffen dels skulle innebära längre straff

¹ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

för den dömda med bättre möjligheter till vård, dels skulle vara rimligt ur ett brottsofferperspektiv genom att böter tas bort ur straffskalan.

Människohandel

I partimotion 2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39 begärs att regeringen ska ta tydliga steg mot en effektivare lagstiftning som är tillämpbar för alla typer av människohandel och för alla de led som är inblandade i handel med människor.

I motion 2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 20 begärs att regeringen ska se över möjligheterna att genom lagstiftning göra det lättare att utdöma hårdare straff för människohandel. Motionärerna anför att man t.ex. kan göra det lättare att döma baserat på ett helhetsmönster som påvisar människohandel.

Gällande rätt

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Av 6 § LVU framgår att socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag och
2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Köp av sexuell handling av barn

Av 6 kap. 9 § brottsbalken framgår att den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt 18 år att mot ersättning utföra eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år. Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Av 6 kap. 13 § brottsbalken framgår att till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder ska även den dömas som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte uppnått den åldern.

Kontakt med barn i sexuellt syfte

Av 6 kap. 10 a § brottsbalken framgår att den som, i syfte att mot ett barn under 15 år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4–6, 8 eller 10 § samma kapitel och som träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år.

Människohandel

Enligt 4 kap. 1 a § första stycket brottsbalken döms den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år. Av paragrafens andra stycke framgår att den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt 18 år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts. Enligt paragrafens tredje stycke är påföljden för ett mindre grovt brott som avses i första eller andra stycket fängelse i högst fyra år.

Våren 2010 beslutade riksdagen om en ny utformning av människohandelsbrottet (prop. 2009/10:152, bet. 2009/10:JuU33, rskr. 2009/10:273). Den nya utformningen som gällt sedan den 1 juli 2010 innebär bl.a. att kravet på att gärningsmannen genom handelsåtgärden ska ta kontroll över offret – det s.k. kontrollrekvisitet – togs bort. Vidare togs kravet på dubbel straffbarhet bort för att svenska domstolar ska kunna döma över människohandel som begåtts utomlands.

Bakgrund

Förslag till ny LVU

Utredningen om tvångsvård för barn och unga överlämnade i januari 2015 slutbetänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71). Betänkandet innehåller förslag till en ny lag om tvångsvård av barn och unga som tydligare utgår från barns och ungas rättigheter. Bland annat föreslås att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör omedelbart omhändertagande av vissa barn som befinner sig i Sverige utan att ha sin hemvist här. Av betänkandet framgår bl.a. följande när det gäller omedelbart omhändertagande av barn.

Ärenden och mål enligt LVU omfattas av Bryssel II-förordningen. Artikel 20 i Bryssel II-förordningen medger att myndigheter och domstolar i brådskande fall vidtar interimistiska åtgärder när det gäller en person som vistas i landet även om en myndighet eller domstol i en annan medlemsstat är

behörig att pröva målet i sak. I svensk lagstiftning är ett beslut om omedelbart omhändertagande en sådan interimistisk åtgärd. Ett beslut om omedelbart omhändertagande förutsätter dock fortsatt LVU-vård, vilket kolliderar med Bryssel II-förordningen som utgår från att den fortsatta vården ska beslutas och ges i hemlandet. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det ska införas bestämmelser i den nya LVU som möjliggör ett omedelbart omhändertagande enligt Bryssel II-förordningen.

Som framgår av socialutskottets yttrande bereds ärendet inom Regeringskansliet, och en lagrådsremiss planeras till 2017.

2014 års människohandelsutredning – slutbetänkande

Som framgått lämnade 2014 års människohandelsutredning i oktober 2016 slutbetänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70).

Utredningen anser att bestämmelsen om människohandel bör ändras för att därmed kunna tillämpas på ett mer ändamålsenligt sätt. Man anser att den genomgång av statistik över polisanmälningar, åtal och fällande domar som rör människohandel som man gjort visar att antalet fällande domar för människohandel inte bara är litet utan även alltför litet för att spegla verkligheten för denna typ av brottslighet i Sverige. Trots att regeringen och berörda myndigheter vidtagit olika åtgärder för att antalet fällande domar ska öka är det alltså enligt utredningens bedömning fortfarande alltför få anmälningar som leder till åtal och fällande domar för människohandel i Sverige. För att människohandelsbestämmelsen ska tillämpas på ett mer ändamålsenligt sätt och för att stärka det straffrättsliga skyddet ytterligare föreslår utredningen följande ändringar i bestämmelsen om människohandel.

För det första bör det klargöras att redan själva användandet av ett av de i bestämmelsen angivna otillbörliga medel är tillräckligt i sig för att den därigenom möjliggjorda handelsåtgärden ska anses vara otillbörligt åstadkommen. Något krav på maktförhållande mellan gärningsmannen och brottsoffret ska således inte ställas vid tillämpningen av bestämmelsen.

För det andra bör straffansvar inträda redan om gärningsmannen haft likgiltighets uppsåt till exploateringen. Härigenom utvidgas det straffbara området till att omfatta samtliga former av uppsåt, dvs. bl.a. sådana fall där gärningsmannen inser att det vid hans eller hennes handlande finns stor risk för framtida exploatering av offret och han eller hon förhåller sig likgiltig inför denna risk.

För det tredje bör barnskyddsperspektivet stärkas ytterligare i de fall barn utsätts för människohandel. Redan i dag gäller att om brottsoffret är under 18 år krävs det för straffbarhet inte att gärningsmannen framkallat handelsåtgärden med offret genom ett otillbörligt medel. För att denna regel ska vara tillämplig krävs dock att gärningsmannen insett offrets ålder. Utredningen föreslår att regeln också ska tillämpas om gärningsmannen inte

insett åldern men varit oaktsam i förhållande till att den andra personen inte hade uppnått den åldern.

Utredningen ser inte något behov av en ändring i straffskalorna för människohandel och koppleri.

Som komplement till människohandelsbrottet föreslår utredningen två nya brott i brottsbalken. Det första, utnyttjande av annans nödläge, träffar exploatering där en handelsåtgärd inte vidtas, men där någon med användande av ett otillbörligt medel utnyttjar en person för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i ett nödläge för den utsatte. Det kan aktualiseras bl.a. i samband med tiggeri och arbetskraftsexploatering. Straffet ska vara fängelse i upp till åtta år. Det andra brottet, otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan, gäller otillbörligt utnyttjande av någon annans svåra förhållanden, okunskap eller beroendeställning som förmår personen till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den utsatte. Detta kan aktualiseras t.ex. vid betalning för något som egentligen är gratis, såsom ett utrymme på en offentlig plats. Straffet ska vara böter eller fängelse i upp till fyra år.

Utredningen lyfter också fram åtgärder för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot människohandel. Det gäller bl.a. säkerställande av tillräckliga resurser, metodutveckling och att särskilda grupper hos Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten ska hantera ärenden om människohandel och annan relaterad brottslighet.

2014 års sexualbrottskommitté – slutbetänkande

Som anförts lämnade 2014 års sexualbrottskommitté i oktober 2016 slutbetänkandet *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten* (SOU 2016:60).

I betänkandet föreslås att brottsbeteckningen våldtäkt tas bort och ersätts med sexuellt övergrepp. Vidare föreslås att brottsbeteckningen för de gärningar som tidigare rubricerades våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn ändras till sexuellt övergrepp mot barn respektive sexuell kränkning av barn. Även vissa andra brott får nya brottsbeteckningar.

Utredningen föreslår också att sexualbrottslagstiftningen ska ändras så att gränsen mellan straffri och straffbar gärning dras vid om deltagandet i en sexuell handling har varit frivilligt eller inte. Utredningen konstaterar att det vore orimligt om alla uttryck för frivilligt deltagande godtogs som uttryck för en persons rätt till självbestämmande. Det bör tydligt anges i lagen vilka omständigheter som innebär att ett uttryckt val att delta ändå inte ska godtas av rättsordningen som ett frivilligt deltagande. Utredningen föreslår att det i andra stycket i bestämmelserna om sexuellt övergrepp och sexuell kränkning ska anges att ett uttryckt val att delta i en sexuell handling inte är frivilligt bl.a. om det är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning.

Detta innebär att det för att ett uttryckt val att delta frivilligt ska underkännas inte krävs att den person som genomför den sexuella handlingen är densamma som den som har utövat våldet eller hotet mot målsäganden. Även den som inte själv har utövat våld eller hot mot målsäganden kan alltså, i den mån han eller hon är medveten om att målsägandens uttryck för frivillighet är en följd av våldet eller hotet, straffas som gärningsman. Förslaget innebär t.ex. att en person som köper en sexuell tjänst av en person som genom våld eller hot har tvingats att delta i sexuella handlingar kan dömas för sexuellt övergrepp i stället för köp av sexuell tjänst. Därutöver är det en förändring att punkten numera innehåller både de medel som tidigare angavs i bestämmelsen om våldtäkt och de som angavs i bestämmelsen om sexuellt tvång.

I betänkandet föreslås att det ska klargöras i lagtexten att sexualbrott som begås på distans, t.ex. via internet, kan rubriceras på samma sätt som när personerna befinner sig på samma fysiska plats.

Utredningen föreslår också att ett synnerligen grovt brott införs för sexuella övergrepp mot vuxna och barn. Genom att införa ytterligare en grad för de allvarligaste sexualbrotten skulle man enligt utredaren kunna uppnå både en ökad differentiering av de grova brotten och en straffskärpning för de allvarligaste brotten. Straffskalan för det nya brottet ska börja vid fängelse i sex år.

Utredningen konstaterar att barn under femton år redan har ett förstärkt skydd mot sexualbrott. Genom att dessa barn inte har befogenhet att samtycka till att delta i sexuella handlingar utgör dessa, som utgångspunkt en brottslig gärning. Emellertid omfattas inte barn som har fyllt 15 år men inte 18 år av det särskilda skyddet. Att skyddet mot sexuella övergrepp för barn som har fyllt 15 men inte 18 år är sämre än för barn kan tyckas problematiskt. Utredningen föreslår att det ska läggas till en omständighet i lagen som innebär att det vid brottsrubriceringen särskilt ska beaktas om brottet har riktat sig mot ett barn. Med barn avses alla som inte har fyllt 18 år. Genom tillägget ska det säkerställas att det förhållandet att ett sexualbrott begås mot ett barn får ett mer tydligt genomslag vid bedömningen i det enskilda fallet. Avsikten är således att få till stånd en skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt 15 år men inte 18 år.

Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2014/15 föreslagit tillkännagivanden om skärpt straff för människohandel och koppleri, översyn av straffskalan för köp av sexuell handling av barn och att man bör överväga en höjning av straffminimum genom att ta bort böter i straffskalan vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst (bet. 2014/15:JuU14 s. 24 och s. 37). Utskottet föreslog vid samma tillfälle även ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med förslag som innebär att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte ska få en mer ändamålsenlig utformning

samt att straffet för kontakt med barn i sexuellt syfte bör skärpas (s. 38). Riksdagen följde utskottets förslag (skr. 2014/15:138). De frågor som tillkännagivandena tar upp har behandlats av 204 års människohandelsutredning i utredningens ovan nämnda delbetänkande SOU 2016:42 och i slutbetänkandet SOU 2016:60 (skr. 2015/16:75 s. 21 f.).

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 avstyrkt motionsyrkanden om att skärpa straffen för bl.a. människohandel (bet. 2015/16:JuU18) och då hänvisat till det ovannämnda tillkännagivandet (s. 20). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:196).

Socialutskottets yttrande

Utredningen om tvångsvård för barn och unga föreslår i sitt slutbetänkande (SOU 2015:71) att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande enligt Bryssel II-förordningen. Socialutskottet konstaterar att betänkandet bereds inom Regeringskansliet och att en lagrådsremiss är planerad till 2017. Mot denna bakgrund anser socialutskottet att det inte är nödvändigt med något initiativ med anledning av motion 2016/17:54 (L) yrkande 6. Justitieutskottet bör därför avstyrka yrkandet.

Utskottets ställningstagande

Omhändertagande enligt LVU

Utskottet konstaterar att den fråga som tas upp i motion 2016/17:54 (L) yrkande 6 om användningen av tillfälligt omhändertagande enligt LVU är föremål för beredning inom Regeringskansliet. Utskottet, som instämmer i socialutskottets bedömning, vill inte föregripa denna beredning och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Köp av sexuell handling av barn

I motion 2016/17:54 (L) yrkande 7 begärs att straffet för köp av sexuell handling av barn ska skärpas, och i yrkande 8 i samma motion begärs att det förslag som 2014 års människohandelsutredning lägger fram i delbetänkandet SOU 2016:42 om att tydliggöra aktsamhetskravet för en gärningsman när det gäller brottsoffrets ålder ska genomföras. Som framgår ovan är de nu nämnda frågorna, som även uppmärksammats av utskottet i tidigare tillkännagivanden till regeringen (bet. 2014/15:JuU14), föremål för beredning inom Regeringskansliet. Utskottet som inte vill föregripa denna beredning utan avstyrker motionsyrkandena.

Kontakt med barn i sexuellt syfte

I motion 2016/17:54 (L) yrkande 9 begärs att straffet för kontakt med barn i sexuellt syfte ska skärpas. Utskottet konstaterar att den ovannämnda frågan tas

upp i departementspromemorian Översyn av straffbestämmelserna om kontakt med barn i sexuellt syfte (Ds 2015:49).

I promemorian berörs även frågan som tas upp i motion 2016/17:2736 (S) om ändring av straffbestämmelsen så att kontakthandlingen i sig kriminaliseras. Det föreslås att ett straffansvar ska inträda redan när den vuxne för barnet föreslår ett sammanträffande eller när den vuxne och barnet träffar en överenskommelse om ett sammanträffande.

Förslagen som lämnas i departementspromemorian rör frågor som tidigare uppmärksammats av utskottet i tillkännagivanden (bet. 2014/15:JuU14), är för närvarande föremål för beredning inom Regeringskansliet. Utskottet, som inte vill föregripa denna beredning, avstyrker motionsyrkandena.

Sexualbrott mot barn

I motion 2016/17:65 (SD) begärs att maximi- och minimistraffen för sexualbrott mot barn ska skärpas. Utskottet konstaterar att det ingick i 2014 års sexualbrottskommittés uppdrag att ta ställning till om straffet för de mest allvarliga fallen av våldtäkt och våldtäkt mot barn bör skärpas. I utredningens slutbetänkande lämnas förslag som innebär dels att ett synnerligen grovt brott införs för sexuella övergrepp mot vuxna och barn, dels en skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt 15 år men inte 18 år. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Enligt utskottet bör denna beredning inte föregripas. Inte heller när det gäller straffskalorna för de sexualbrott mot barn som utredningen inte behandlar finns det enligt utskottet anledning att vidta några åtgärder. Utskottet ser således inte skäl att ställa sig bakom motionsyrkandet utan avstyrker det.

Människohandel

I motion 2016/17:865 (C) yrkande 39 begärs att regeringen ska ta tydliga steg mot en effektivare lagstiftning mot människohandel, och i motion 2016/17:2303 (SD) yrkande 20 begärs att regeringen ska se över möjligheterna att genom lagstiftning göra det lättare att utdöma hårdare straff mot människohandel.

Människohandel är ett brott som innefattar ett hänsynslöst och cyniskt utnyttjande av andra människor. Människohandel är också en allvarlig kränkning av den enskilda individens människovärde och rätt att bestämma över sitt liv och sin kropp.

Bestämmelsen om människohandel reviderades senast 2010 när det s.k. kontrollrekvisitet togs bort. Syftet med denna ändring var att effektivisera tillämpningen av straffbestämmelsen och därmed stärka det straffrättsliga skyddet mot människohandel. 2014 års människohandelsutredning har bl.a. undersökt om syftet med den reformen uppnåtts, men också i övrigt övervägt hur bestämmelsen om människohandel kan ändras för att få till stånd en mer ändamålsenlig tillämpning. Som nämnts ovan visar den genomgång av statistiken över polisanmälningar, åtal och fällande domar som rör

människohandel som utredningen gjort, att antalet fällande domar för människohandel inte bara är litet utan även alltför litet för att spegla verkligheten för denna typ av brottslighet i Sverige. Utredningens bedömning är att syftet med den lagändring som genomfördes 2010 inte uppnåtts. Utredningen lämnar därför ett antal förslag med syfte att människohandelsbestämmelsen ska kunna tillämpas på ett mer ändamålsenligt sätt. Avsikten är att det straffrättsliga skyddet därmed ska stärkas ytterligare. Som komplement till människohandelsbrottet föreslås även två nya brott i brottsbalken. Utredningen lyfter också fram åtgärder för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot människohandel. Som framgår ovan bereds utredningens förslag för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet, som inte vill föregripa denna beredning, avstyrker därför motionsyrkandena.

Samordning och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utse en självständig och oberoende rapportör i frågor om människohandel.

Jämför reservationen 8 (C).

Skrivelsen

I skrivelsen presenteras ett antal åtgärder som har genomförts för att nå samordning och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer. Några av dessa redogörs för här.

Polisen som nationell rapportör i frågor om människohandel

Polismyndigheten är sedan 1998 nationell rapportör i frågor om människohandel. I uppdraget ingår bl.a. att samla in uppgifter om omfattningen av människohandel i Sverige och mellan Sverige och andra länder. Den nationella rapportören presenterar dessa uppgifter i en årlig rapport jämte förslag till åtgärder för att förbättra bekämpningen av människohandel.

Polismyndigheten beslutade i oktober 2015 om en ambitionshöjning när det gäller bekämpningen av människohandel. Ambitionshöjningen innefattar flera åtgärder, bl.a. kompetens- och metodutveckling och en förstärkt samverkan med andra myndigheter och aktörer. Regeringen gav vidare i juli 2015 Polismyndigheten i uppdrag att föreslå åtgärder för att motverka brottslighet som riktas mot utsatta EU- och EES-medborgare. Uppdraget redovisades i december 2015, och som en följd av uppdraget prioriterar nu Polismyndigheten arbetet mot människohandel mot denna grupp.

Länsstyrelsen i Stockholms län är nationell samordnare när det gäller prostitution och människohandel

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan 2008 ett regeringsuppdrag att på nationell nivå samordna arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. År 2013 utvidgades uppdraget till att omfatta människohandel för andra ändamål samt barns särskilda behov.

År 2014 fick Länsstyrelsen i Stockholms län regeringsuppdraget att särskilt fokusera på barnets rättigheter och samordna, sprida kunskap och metoder i arbetet mot människohandel med barn och exploatering av barn till kommuner, landsting, länsstyrelser och myndigheter. Länsstyrelsen i Stockholms läns uppdrag att på nationell nivå samordna arbetet mot människohandel pågår t.o.m. 2016.

Samverkan för ensamkommande barn

Under 2015 initierade Länsstyrelsen i Stockholms län samverkan i länet där bl.a. Migrationsverket, Kommunförbundet Stockholms Län, polisen, Rädda Barnen, Stockholms Stadsmision, Stockholms stad och Sigtuna kommun ingår.

År 2016 fick länsstyrelserna regeringsuppdraget att genomföra en nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner, analysera och föreslå åtgärder för att förebygga att ensamkommande barn försvinner och att sprida resultat och metoder till myndigheter, kommuner, landsting och andra berörda aktörer. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2016 i de delar som avser att genomföra en nationell kartläggning och att analysera och föreslå åtgärder, respektive den 15 december 2017 i den del som avser att sprida resultat och metoder.

Internetrelaterade sexualbrott mot barn

Sedan 2011 arbetar en särskild grupp inom Polismyndigheten med huvuduppgiften att kartlägga och utreda sexuella övergrepp mot barn i utlandet som begåtts av personer från Sverige samt "livestreamade" sexuella övergrepp på barn som regisseras i realtid från Sverige via webbkamera.

Den 1 oktober 2015 inrättades ett it-brottscentrum (SC3) vid Nationella operativa avdelningen (Noa) i den då nya Polismyndigheten. Internetanvändningen fortsätter att öka globalt i oförminskad takt, och brotten på internet och med hjälp av internet ökar därför också i omfattning. Inom Polismyndigheten är SC3 sakkunnig myndighet när det gäller barnpornografibrott och har funktionsansvar för utredningar av barnsexhandel. Dessutom fick SC3 processansvar för barnpornografi i och med övergången till en polismyndighet.

Motionen

I motion 2016/17:50 av Johan Hedin (C) yrkas att en självständig och oberoende nationell rapportör ska utses när det gäller människohandel. Motionären anför att han ser en fara i att den nationella rapportören i frågor om människohandel i dag är knuten till en myndighet och menar att detta innebär en risk för att siffror inte kommer fram i det ljus som krävs för att frågan ska lyftas på alla plan. I stället bör, enligt motionären, en självständig och oberoende nationell rapportör med ansvar för samtliga former av människohandel utses.

Bakgrund

Människohandel för sexuella och andra ändamål, Polismyndighetens lägesrapport 17

Polismyndigheten lämnade i sitt uppdrag som nationell rapportör i frågor om människohandel i oktober 2016 en lägesrapport (17) som avser 2015. Av rapporten framgår bl.a. att Polismyndigheten, mot bakgrund av de ökade migrant- och flyktingströmmarna under 2015, antog ett särskilt inriktningsbeslut som syftar till att förstärka förmågan att bekämpa människohandel.

I rapporten nämns att antalet anmälda brott om människohandel för sexuella ändamål ökade markant under 2015, (58) jämfört med 2014 (31). Migrationsverket stod för 20 av de 58 anmälda brotten under 2015, och i dessa fall var närmare hälften av brottet begångna i ett annat land än Sverige. Av samtliga anmälda brott (180) under 2015 ledde endast en förundersökning om brottet människohandel för sexuella ändamål fram till en fällande dom. Polismyndigheten beslutade därför att göra en genomlysning av nedlagda förundersökningar om människohandel för att få svar på om samtliga nödvändiga åtgärder vidtagits för att utreda brotten. En sådan genomlysning antas kunna ge svar på eventuella brister i resurser, kompetens och arbetsmetoder inom polisen. Genomlysningen kan också läggas till grund för att ta fram en handlingsplan och en metodhandbok i syfte att förbättra och effektivisera arbetet mot människohandel och därtill relaterade brott.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2014/15 (bet. 2014/15:JuU16 s. 45) behandlat ett motionsyrkande om att inrätta en nationell fristående rapportör för arbetet mot människohandel. Utskottet avstyrkte yrkandet och konstaterade att Polismyndigheten har i uppdrag att vara nationell rapportör i frågor om människohandel och att man inte hade något att invända mot denna ordning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2014/15:152).

Utskottets ställningstagande

I motion 2016/17:50 (C) begärs att en självständig och oberoende rapportör ska utses när det gäller människohandel. Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och har inte heller nu något att invända mot att Polismyndigheten har i uppdrag att vara nationell rapportör i frågor om människohandel. Motionsyrkandet avstyrks.

Höjd kunskapsnivå om barns utsatthet, information till barn och internationellt arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om tillkännagivanden om Sveriges arbete inom EU för samarbete med ursprungsländer, om stärkt analyskapacitet hos Europol och om effektivisering av det internationella polisiära samarbetet vid utredningar om människohandel.

Jämför reservationerna 9 (L) och 10 (C).

Skrivelsen

Höjd kunskapsnivå om barns utsatthet

Flera åtgärder har handlat om att öka kunskapen om barns utsatthet, utifrån ett barnrättsperspektiv, hos myndigheter, yrkesverksamma, allmänheten och barnen själva.

Linköpings universitet fick i uppdrag av regeringen i juni 2015 att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Universitetet har inrättat Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum.

Migrationsverket fick i regleringsbrevet för 2014 i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som vidtas för att uppmärksamma de barn som är utsatta för, eller riskerar att utsättas för, människohandel samt redovisa hur samarbetet med andra myndigheter och aktörer bedrivs i dessa frågor. Migrationsverket har sedan 2014 en central samordnare och ett centralt system för inrapportering av misstänkt människohandel. Myndigheten har regionala samordnare som ingår i myndighetens nätverk mot människohandel.

Information till barn

Flera åtgärder som regeringen har vidtagit har handlat om att öka kunskapen om barns utsatthet utifrån ett barnrättsperspektiv hos myndigheter, yrkesverksamma, allmänheten och barnen själva.

Internationellt arbete

I skrivelsen redogör regeringen även för det internationella arbete som bedrivs på området. Här nämns bl.a. att Socialdepartementet under 2015 och början av 2016 undertecknade bilaterala samarbetsavtal med både Rumänien och Bulgarien inom områden som rör social välfärd och trygghet, barns rättigheter och jämställdhet. Syftet är bl.a. att uppnå långsiktiga lösningar för att minska fattigdom och främja social integration i hemländerna, inte minst när det gäller barns rättigheter.

Regeringen har även under de senaste åren träffat bilaterala avtal för att bekämpa grov brottslighet, t.ex. människohandel och sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande, med bl.a. Thailand, Vietnam och Kambodja, där det finns starka indikatorer på att detta förekommer. Samarbetet för barn i utsatta situationer inom Östersjöstaternas råd har fortsatt genom den verksamhet som drivs av Expertgruppen för utsatta barn (EGCC).

År 2013 ratificerade Sverige Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, den s.k. Lanzarote-konventionen. Syftet med Lanzarotekonventionen är att avskaffa alla former av sexuell exploatering av barn. Konventionen är ett omfattande juridiskt instrument till skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp och innefattar alla former av sexuella brott mot minderåriga.

År 2010 ratificerade Sverige Europarådets konvention om bekämpande av människohandel. Konventionen har till syfte att förebygga och bekämpa människohandel, att skydda brottsoffrens rättigheter och att utforma en allsidig ram till skydd för och hjälp till brottsoffer och vittnen samt att säkerställa att utredningar och åtal genomförs effektivt.

Motionerna

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 4 begärs att Sverige verkar för att EU ska utöka sitt arbete för att skapa varningssystem och för att EU ska samarbeta tätt med myndigheter i ursprungsländer för människohandel och i länder där barn utsätts för övergrepp. I yrkande 5 begärs att analyskapaciteten hos Europol ska stärkas.

I partimotion 2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 38 begärs att det internationella polisiära samarbetet vid utredningar om människohandel ska effektiviseras.

Bakgrund

Människohandel för sexuella och andra ändamål, Polismyndighetens lägesrapport 17

Av Polismyndighetens lägesrapport 17 framgår bl.a. följande om internationellt arbete. Den europeiska polisorganisationen Europol har noterat hur kriminella nätverk har vuxit fram inom EU kring migrant- och

flyktingströmmarna från bl.a. Syrien, Irak och Afghanistan. Europol har också uppmärksammat att kriminella grupperingar som bedriver människohandel för sexuella och andra ändamål även har börjat rikta sitt intresse mot att utnyttja flyktingar. Europol ser med oro på det ökade samarbetet mellan människohandlare och människosmugglare och att människor på flykt kan tvingas till prostitution eller bli utnyttjade på annat sätt bl.a. på grund av skulder till människosmugglare. Utvecklingen understryker vikten av att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten utvecklar förmågan och metoderna för att arbeta gränsöverskridande.

Sveriges bekämpande av grov organiserad brottslighet, nationellt och internationellt, bedrivs efter omorganisationen av den nationella operativa avdelningen (Noa). Underrättelseenheten inom Noa ansvarar för strategisk och operativ kriminalunderrättelsejänst på nationell nivå bl.a. med inriktning mot människohandel för olika ändamål. Underrättelseenheten biträder, samordnar och koordinerar också internationella ärenden och underrättelseärenden som berör flera myndigheter eller länder. Arbetet bedrivs i samarbete med polisregionernas kriminalunderrättelsejänster, övriga brottsbekämpande myndigheter samt genom det internationella polissamarbetet.

I enlighet med rikspolischefens beslut om förstärkt förmåga att bekämpa människohandel har ett nätverk av kontaktpersoner skapats inom underrättelsejänsten mellan Noa och samtliga polisregioner. Nätverket verkar för att arbeta mer systematiskt och för att skaffa information från internet i syfte att skapa operativa underrättelser om och lägesbilder m.m. av omfattningen och utbredningen av prostitution på internet. Målet med arbetet är att öka lagföringen av personer som begår brott som människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst.

Under 2015 deltog representanter från Noas underrättelseenhet i det internationella polisarbetet mot människohandel. Arbetet bedrevs framför allt inom ramen för den europeiska polisorganisationen Europol och EU:s policycykel – Empact (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats).

Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer

Av betänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70) som 2014 års människohandelsutredning lämnade framgår (s. 79) att människohandel är ett av de prioriterade brottsområden som EU:s inrikes- och justitieministrar fastställt för perioden 2014–2017 för förebyggande och bekämpning av organiserad brottslighet utifrån Europols hotbilsrapport Serious and Organised Crime Threat Assessment (Socta). Polismyndigheten deltar aktivt även i detta arbete. Sverige deltar även aktivt i Empact. Dessutom ger Frontex en viktig plattform för åtgärder mot människohandel i sitt specialiserade verksamhetsområde.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har vid beredningen av allmänna motioner från den allmänna motionstiden 2014/15 avstyrkt ett motionsyrkande om att det internationella polisiära samarbetet behöver förbättras (bet. 2014/15:JuU16 s. 44 f.). Utskottet konstaterade att det redan fanns ett omfattande internationellt samarbete när det gäller arbetet mot människohandel och ansåg därför inte att det fanns skäl för det initiativ som motionärerna efterfrågade. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2014/15:152).

Utskottets ställningstagande

Internationellt samarbete är viktigt i arbetet för att bekämpa människohandel. Utskottet konstaterar att det för närvarande pågår ett brett internationellt arbete på området. Polismyndigheten bedriver också ett internationellt samarbete vid utredningar om människohandel. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och ser inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2016/17:865 (C) yrkande 38. Utskottet konstaterar även att människohandel är ett prioriterat brottsområde inom EU. Utskottet anser inte att det finns behov av sådana tillkännagivanden som efterfrågas i motion 2016/17:54 (L) om varningssystem inom EU (yrkande 4) och om att Europols analyskapacitet ska stärkas (yrkande 5). Utskottet avstyrker yrkandena.

Handlingsplan för 2016–2018

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår yrkanden om tillkännagivanden om en handlingsplan mot människohandel, barnperspektiv, ett ändrat uppdrag till Barnombudsmannen, samverkan mellan myndigheter, Polismyndighetens prioritering av arbetet mot människohandel, ändring av EU:s regelverk om uppehållstillstånd och om att socialtjänsten ska ges möjlighet att begära reflektionstid vid misstänkt människohandelsbrott.

Jämför reservationerna 11 (M, C, L, KD), 12 (L), 13 (KD), 14 (KD), 15 (L), 16 (L) och 17 (L).

Skrivelsen

Målsättning

Regeringens övergripande målsättning med handlingsplanen är att inget barn ska utsättas för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp. Regeringen anser att det är angeläget att fortsätta ansträngningarna att skydda barn mot dessa övergrepp och att det därför behövs fortsatta insatser utifrån

den problembild som framgått och de utmaningar som identifierats. Sverige ska vara en drivande aktör i dessa frågor även på den internationella arenan.

Regeringen presenterar i skrivelsen ett antal åtgärder vars syfte är att förebygga brott, skydda och stödja barnen samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmän. Åtgärderna ska i genomförandet genomsyras av ett barnrättsperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv, samt även beakta ett hbtq-perspektiv.

Målen för regeringens föreslagna åtgärder är följande:

- att barn inte blir offer för människohandel
- att barn inte utsätts för sexuella övergrepp och exploatering, vare sig i Sverige eller i samband med turism och resande
- att alla barn som har varit offer för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp får det skydd och stöd de behöver
- att främja barns kunskap om sina rättigheter att bli skyddade mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp och öka deras möjligheter att själva motverka sin utsatthet.

Åtgärderna ska bidra till att

- öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheter som berörs
- ständigt utveckla kunskapen och kompetensen inom området
- kontinuerligt förebygga och beivra brott mot barn
- ge barn det stöd de behöver.

Åtgärder för perioden 2016–2018

Ökad effektivitet och samordning

För att öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheterna föreslår regeringen en nationell samordning och samverkan mot människohandel med barn. Länsstyrelsen i Stockholms län fortsätter sitt uppdrag enligt regleringsbrevet att samordna spridningen av kunskap och metoder samt genomföra dessa för att ge stöd och skydd till barn mot människohandel och exploatering.

Regeringen har inrättat en tjänst som ambassadör för arbetet mot människohandel. Avsikten är att man vill skapa ett effektivt internationellt samarbete för att motarbeta människohandel. Med denna åtgärd vill regeringen se till att frågor om människohandel tydligt ska finnas med på den internationella agendan.

Vidare vill regeringen främja det nordiska samarbetet mot exploatering av barn.

Ökad kunskap och kompetens

Regeringen har vidtagit och kommer att vidta en mängd åtgärder för att utveckla kunskapen och kompetensen inom området. Nedan nämns några av dessa åtgärder.

Regeringen har gett Barnombudsmannen i samråd med Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att lyssna på de barn som har kommit tillbaka efter att ha avvikit om omständigheterna bakom deras försvinnande (S2016/04467/FST). I uppdraget ingår att begära upplysningar från Migrationsverket.

Regeringen avser också att ge Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att genomföra en fördjupad studie om de grupper av barn som bedöms vara särskilt sårbara såsom ensamkommande asylsökande barn, ensamkommande barn som inte ansöker om asyl och barn vars vårdnadshavare är utsatta för människohandel.

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram en informationsskrift till socialtjänsten om att utreda barns behov av stöd och skydd i transnationella ärenden där barn utsatts för människohandel och/eller sexuella övergrepp. Vidare får Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd till socialtjänsten och hälso- och sjukvården för samtal med barn.

Regeringen ger Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag (Ju2014/04445/KRIM) att ta fram en kunskapssammanställning om polisiära metoder och arbetssätt för att förebygga upprepat våld mot vuxna och barn i nära relationer. Avsikten är att med hjälp av det framtagna kunskapsunderlaget på sikt utveckla polisens förebyggande arbete mot våld i nära relationer. Detta görs i syfte att bl.a. minska barns direkta utsatthet för upprepat våld liksom för att tvingas bevittna sådant våld mellan föräldrar och andra bekanta.

Förebygga och beivra övergrepp och brott mot barn

Regeringen vidtar även ett antal åtgärder med syfte att förebygga och beivra brott mot barn. Nedan nämns ett antal av dessa åtgärder.

Stöd och behandling till personer som riskerar att begå brott mot barn

Regeringen kommer under hela handlingsplanens tidshorisont att bidra till finansiering av det arbete med att förebygga sexualbrott mot barn som Centrum för Andrologi och Sexualmedicin (CASM) vid Karolinska sjukhuset bedriver. Avsikten är att de personer som vill ska få den hjälp som de behöver för att hantera sin sexualitet och därmed inte begå övergrepp mot barn.

Genomlysning av ärenden om misstänkt människohandel med barn mellan 2015 och 2016

Regeringen ger även Länsstyrelsen i Stockholms län uppdraget att genomföra en systematisk granskning av alla polisanmälningar om misstänkt människohandel med barn 2015–2016 och att därefter göra en djupstudie av cirka tio valda ärenden (S2016/04468/FST). Granskningens övergripande syfte är att försöka identifiera orsakerna till att få förundersökningar om misstänkt människohandel leder till åtal, identifiera vilka delar av processen som kan och särskilt bör stärkas samt i så stor utsträckning som möjligt ange hur detta skulle kunna göras. Syftet är vidare att beskriva hur olika ärenden kan se ut och försöka identifiera goda exempel där barnet har getts tillräckligt stöd i alla led av processen samt identifiera delar där skyddet ytterligare kan

stärkas. Uppdraget ska utföras i samråd med socialtjänsten i berörda kommuner, Migrationsverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten och slutredovisas senast den 1 februari 2017.

Förstärkt förmåga hos Polismyndigheten att bekämpa sexualbrott

Regeringen kommer även att vidta åtgärder för att förstärka polisens förmåga att bekämpa sexualbrott. Enligt regeringens uppfattning finns det behov av att fortsätta utvecklingen inom rättsväsendet för att bättre förebygga och bekämpa sexualbrott mot barn. Det gäller bl.a. internetrelaterade sexualbrott mot barn och dokumenterade sexuella övergrepp på barn, ”livestreaming” av sexuella övergrepp via internet, barnsexturism, barn som säljer sex och människohandel som syftar till utnyttjande i prostitution samt sexuell utpressning till följd av vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte.

Förstärkt förmåga att utreda människohandelsbrott och sexuella övergrepp mot barn genom fortsatt utbildning av åklagare

Fortsatt utbildning av åklagare förbättrar förutsättningarna för korrekt identifiering av människohandelsbrottet. Under 2016 arbetar Åklagarmyndigheten med projektet Brott mot barn, våld i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – ett utvecklat arbetssätt. Frågor om människohandel och sexuella övergrepp mot barn ingår i myndighetens åklagarutbildningar.

Stöd till barn

Regeringen vidtar också ett antal åtgärder för att ge stöd till barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset får medel för att utveckla en modell för bättre stöd och behandling av barn som utsatts för sexuella övergrepp och fysiskt våld (S2016/03695/FST).

Regeringen har även beslutat att bevilja Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att fortsätta sprida information till barn om deras rättigheter och vart de kan vända sig om de eller en vän utsatts för sexuella övergrepp (S2016/03696/FST).

Regeringen har även vidtagit åtgärder för att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som ska stärka elevernas förmåga till säker och kritisk användning av internet och på så sätt minska riskerna för att de blir offer för t.ex. skadliga kontakter eller exploatering via internet.

Uppföljning

Regeringen avser att kontinuerligt följa upp handlingsplanen under 2016–2018 och vid behov vidta ytterligare åtgärder.

Motionerna

Nationell handlingsplan mot människohandel

I motion 2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3 begärs att man genom en nationell handlingsplan ska ta ett samlat grepp för att effektivisera arbetet mot människohandel. Motionärerna anför att det t.ex. kan

handla om sätt att bedriva informationskampanjer för att göra det lättare att upptäcka människohandel.

Barnperspektiv

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 1 begärs att alla delar av rättsväsendet ska ha ett barnperspektiv vid sina insatser mot människohandel. Motionärerna anför att det är viktigt att kunskapen om barns rättigheter och deras utsatthet för kommersiell sexuell exploatering förmedlas till alla som arbetar med barn och också till dem som i sin framtida profession kommer att möta och arbeta med barn.

Uppdraget till Barnombudsmannen

I motion 2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1 begärs att regeringen ska förkorta uppdraget till Barnombudsmannen att bidra till ökad kunskap om varför ensamkommande barn försvinner till senast den 15 juni 2017. Anledningen till detta, anför motionärerna, är att frågan är angelägen och att arbetet därför bör intensifieras för att snabbare få en fördjupad kunskapsbild. I yrkande 2 begärs att det i det ovannämnda uppdraget till Barnombudsmannen tydliggörs att upplysningar ska begäras in även från Polismyndigheten och socialtjänsten.

Åtgärder för att förhindra att barn försvinner

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 2 begärs att åtgärder ska vidtas för att förhindra att barn som migrerar till Sverige försvinner. Motionärerna anför att det är angeläget att tullen, gränspoliserna och andra myndigheter samverkar och ges goda förutsättningar att arbeta fram metoder för en utökad och bättre kontroll.

Polisens arbete

Två motionsyrkanden tar upp frågor om polisens arbete. I motion 2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3 begärs att Polismyndigheten ska ha de resurser som krävs för att prioritera arbetet mot människohandel och sexuella övergrepp. Även i motion 2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14 begärs att Polismyndigheten ska ha de resurser som krävs för att kunna prioritera arbetet mot barnprostitution och människohandel.

I motion 2016/17:3037 av Annika Qarlsso m.fl. (C) yrkande 43 begärs att det ska säkerställas att arbetet med människohandel, koppleri och sexköp prioriteras av polisen för att fler fall ska upptäckas och kunna lagföras.

Uppehållstillstånd och reflektionstid

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3 begärs att regeringen ska arbeta för att EU:s regelverk om uppehållstillstånd för offer för människohandel ändras så att deras möjlighet att få uppehållstillstånd i EU

stärks, om de kan förmås att ge sig till känna och vittna. Motionärerna anför att det nuvarande systemet där rätten att stanna i EU begränsas till sex månader medför att många offer inte anser att det är värt priset att ta den risk det innebär att träda fram.

I motion 2016/17:666 av Tina Acketoft (L) begärs att socialtjänsten ska få möjlighet att begära reflektionstid vid misstänkt människobrott. Motionären anför att i dag kan bara polis eller åklagare begära 30 dagars betänketid för den som misstänks ha blivit utsatt för brott, och eftersom den brottsutsatte i många fall inte vågar ha kontakt med dessa myndigheter kommer brottet ofta inte att anmälas.

Gällande rätt

Av 5 kap. 15 § första stycket utlänningslagen (2005:716, förkortad UtL) framgår att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader på ansökan av förundersökningsledaren ska ges till en utlänning som vistas här bl.a. om det behövs för att en förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras. Av bestämmelsens andra stycke framgår att om utlänningen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna ska ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar under vissa förutsättningar beviljas på ansökan av förundersökningsledaren.

Av tredje stycket samma bestämmelse framgår att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt första stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det och de där angivna förutsättningarna fortfarande är uppfyllda. Ett uppehållstillstånd som beslutats enligt andra stycket får förlängas om förundersökningsledaren begär det, om det av särskilda skäl finns behov av en längre betänketid och förutsättningarna fortfarande är uppfyllda.

Bakgrund

Människohandel

I uppdraget till 2014 års människohandelsutredning ingick bl.a. att granska och analysera hur polis och åklagare utreder och i övrigt hanterar ärenden om människohandel. I uppdraget ingick även att överväga åtgärder för att stärka kvaliteten och effektiviteten i brottsutredningarna och öka lagföringen av människohandelsbrott. Utredningen konstaterar (SOU 2016:70) att en förutsättning för att ärenden om människohandel ska kunna leda till åtal – och senare till eventuell fällande dom – är att de brottsbekämpande myndigheternas arbete bedrivs på ett effektivt och adekvat sätt. Utredningen anför att det måste säkerställas att såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten har tillräckliga resurser för myndigheternas arbete mot människohandel. Vidare behöver regelbundna metod- och kompetensutvecklingsåtgärder genomföras hos de brottsbekämpande

myndigheterna. Det ska enligt utredningen även säkerställas att särskilda grupper hos Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten ska hantera ärenden om människohandel och annan relaterad brottslighet. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inrikesminister Anders Ygeman anförde bl.a. följande i ett frågesvar den 7 januari 2016 om regeringens åtgärder mot människohandel med barn (fr. 2015/16:529):

Polismyndigheten beslutade i oktober 2015 om en ambitionshöjning rörande människohandel. Ambitionshöjningen innefattar flera åtgärder, bl.a. kompetens- och metodutveckling och en förstärkt samverkan med andra myndigheter och aktörer. Regeringen gav vidare i juli 2015 Polismyndigheten i uppdrag att föreslå åtgärder för att motverka brottslighet som riktas mot utsatta EU-/EES-medborgare. Uppdraget redovisades den 2 december 2015. Som en följd av uppdraget prioriterar nu Polismyndigheten arbetet mot människohandel mot denna grupp, bl.a. genom att det i vissa polisregioner ska finnas särskilda grupper för att bekämpa människohandel.

Inom Åklagarmyndigheten bedrivs vid Utvecklingscentrum i Göteborg kontinuerligt metod- och rättsutveckling rörande människohandel och samverkan med andra myndigheter. Utvecklingscentrum har i en tillsynsrapport i maj 2015 granskat handläggningen av människohandelsärenden i syfte att förbättra arbetet med dessa ärenden.

Människohandel är ett komplext fenomen som berör fler samhällsområden än rättsväsendet. Det behövs såväl rättsliga och sociala åtgärder som insatser ur ett jämställdhetsperspektiv. Regeringen har därför gett Länsstyrelsen i Stockholms län ett fortsatt uppdrag att under perioden 2015-2016 samordna arbetet mot prostitution och människohandel. Barnrättsperspektivet ska särskilt uppmärksammas vid genomförandet av uppdraget.

Det är särskilt viktigt att säkerställa att barn som är offer för människohandel kan upptäckas och ges det stöd och skydd som behövs. Som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2015 kommer åtgärderna i den handlingsplan för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp som tagits fram för perioden 2014-2015, att följas upp kontinuerligt. En uppdatering av handlingsplanen för perioden 2016-2018 ska göras under år 2016. Den nationella kartläggning som Pia Hallström refererar till kommer att beredas inom ramen för det arbetet.

Det bedrivs alltså ett brett arbete för att förbättra förutsättningarna att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel. Jag kommer naturligtvis att följa detta viktiga arbete noga.

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2014/15 (bet. 2014/15:JuU16 s. 43 f.) avstyrkt ett yrkande om en särskild satsning på arbetet mot människohandel i den nya polismyndigheten. Utskottet betonade vid tillfället att människohandel är en särskilt allvarlig brottslighet och att ett effektivt arbete mot människohandel är utomordentligt viktigt.

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 behandlat yrkanden om en nationell handlingsplan mot människohandel (bet. 2015/16:JuU18 och bet. 2015/16:JuU20). Utskottet konstaterade (bet. 2015/16:JuU20 s. 44) att man delade den uppfattning som

regeringen framfört i budgetpropositionen (2015/16:JuU1 utg.omr. 4 s. 23) att människohandel är en allvarlig brottslighet där människor utnyttjas på ett hänsynslöst och cyniskt sätt. Ett effektivt arbete är därför mycket viktigt. Utskottet ansåg att det var mycket positivt att ett omfattande arbete bedrevs på området av bl.a. polis och åklagare. Utskottet hänvisade även till tidigare tillkännagivanden från riksdagen, som lämnats efter förslag från justitieutskottet (bet. 2014/15:JuU14, rskr. 2014/15:138), om att regeringen ska återkomma med förslag om skärpt straff bl.a. för människohandel. Utskottet noterade också att det sedan många år funnits olika handlingsplaner om människohandel bl.a. mot människohandel och prostitution och om skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Utskottet ansåg vid det tillfället inte att det fanns skäl för ett tillkännagivande till regeringen och avstyrkte därför motionen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:197).

En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Regeringen överlämnade den 21 november 2016 skrivelsen Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10) till riksdagen. I skrivelsen presenterar regeringen inriktningen av jämställdhetspolitiken med en organisation för genomförande, ett system för uppföljning, en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt en ny delmålsstruktur.

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor innefattar arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Den innehåller åtgärder som stärker skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor, insatser mot våld i samkönade relationer samt åtgärder som motarbetar destruktiv maskulinitet och hederstänkande.

Strategin inbegriper mål och insatsområden, en struktur för stöd och uppföljning och ett åtgärdsprogram med insatser för perioden 2017–2020. För att stärka förutsättningarna att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra kommer regeringen särskilt att fokusera på förebyggande insatser och mäns delaktighet och ansvar i förverkligandet av ett jämställt samhälle. Strategin är tioårig och börjar gälla den 1 januari 2017.

Barn som försvinner

Regeringen har som nämnts gett Barnombudsmannen i samråd med Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att lyssna på de barn som har kommit tillbaka efter att ha avvikit om de omständigheter som är kopplade till deras försvinnande (S2016/04467/FST). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2017. Uppdraget ska utföras i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län. Barnombudsmannen ska i genomförandet av uppdraget särskilt beakta

Länsstyrelsernas uppdrag kring ensamkommande barn som försvinner (S2016/00634/FST). Länsstyrelsens uppdrag ska i sin tur genomföras i samverkan med bl.a. Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting. Länsstyrelsen i Stockholms län lämnade den 17 november 2016 rapporten På flykt och försvunnen – En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker (Rapport 2016:25). I rapporten redovisar länsstyrelsen de delar av uppdraget som är avsedda att genomföra en nationell kartläggning samt att analysera och föreslå åtgärder. Den del av länsstyrelsernas uppdrag som avser att sprida resultat och metoder ska redovisas till regeringen den 15 december 2017.

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 avstyrkt ett yrkande med en begäran om ett tillkännagivande om att arbetet mot att ensamkommande barn försvinner ska ha högsta prioritet (bet. 2015/16:JuU20 s. 44). Utskottet anförde att man såg allvarligt på problemet med ensamkommande barn som försvinner och att det arbete som initierats genom handlingsplanen för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp är mycket viktigt för att motverka att barn försvinner. Utskottet ansåg att det bl.a. mot den bakgrunden saknades skäl för ett initiativ från utskottets sida och avstyrkte yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:197).

Sexualbrott mot barn

Regeringen gav i enlighet med vad som anges i skrivelsen (s. 27) i oktober 2016 Polismyndigheten i uppdrag att identifiera och genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla förmågan att upptäcka, utreda, förhindra och förebygga sexualbrott mot barn, utveckla förmågan att identifiera offer och gärningsmän vid dessa brott samt förbättra samverkan inom Polismyndigheten med berörda aktörer nationellt och inom det internationella samarbetet (Ju2016/06827/PO).

Uppdraget ska genomföras i nära samverkan med Åklagarmyndigheten. Vidare ska samverkan även ske med andra berörda myndigheter, t.ex. Länsstyrelsen i Stockholms län, samt i förekommande fall med kommuner, organisationer och företag med kunskap inom området. Identifierade samt genomförda åtgärder ska redovisas senast den 15 april 2018.

Regeringen anför följande i skälen till det ovannämnda beslutet:

Regeringen bedömer att det finns behov av att fortsätta utvecklingen inom rättsväsendet för att bättre förebygga och bekämpa sexualbrott mot barn. Sexualbrott mot barn sker ständigt i nya sammanhang och på nya sätt. Inte minst internet och sociala medier har fört med sig en utveckling som innebär nya möjligheter för gärningsmän att begå dessa brott. Barn som faller offer för sexualbrott utsätts för en allvarlig integritetskränkning och drabbas ofta av långvarigt, ibland livslångt, lidande.

Regeringen ser för närvarande över ett stort antal bestämmelser i syfte att stärka det straffrättsliga skyddet för barn när det gäller sexualbrott. Regeringen anser att ett sådant skydd för barn behöver säkerställas genom en kontinuerlig utveckling av förmågan att bekämpa dessa brott.

I regeringens Handlingsplan 2016-2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp aviserade därför regeringen sin avsikt att ge Polismyndigheten ett uppdrag att föreslå åtgärder för att förstärka förmågan att bekämpa sexualbrott mot barn. Regeringen anser att det är viktigt att Polismyndigheten dels identifierar områden där ett utvecklingsbehov föreligger, dels genomför åtgärder inom ramen för detta uppdrag. Det gäller bl.a.

- internetrelaterade sexualbrott mot barn och dokumenterade sexuella övergrepp på barn,
- s.k. live streaming av sexuella övergrepp via internet,
- sexuellt utnyttjande av barn i samband med utlandsresor,
- fall då barn och unga säljer sex,
- människohandel med barn, inklusive ensamkommande och asylsökande barn, som syftar till utnyttjande i prostitution, produktion av sexuellt övergreppsmaterial och andra sexuella utnyttjanden,
- s.k. sexuell utpressning, d.v.s. återkommande krav på sexuella bilder och handlingar, till följd av vuxnas olika kontakter med barn i sexuellt syfte.

Barnkonventionen

Barnrättsutredningen lämnade i februari 2016 betänkandet Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19). I betänkandet lämnas bl.a. förslag på en lag om inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utredningen anför att en inkorporering sammantaget innebär att konventionens rättigheter får en stärkt ställning inte endast formellt utan även reellt. Barnets rättigheter kan därmed tas till vara i större utsträckning än i dag. Enligt uppgift från Socialdepartementet bereds ärendet vidare inom Regeringskansliet.

Uppehållstillstånd och reflektionstid

Europarådets konvention om bekämpande av människohandel (SÖ 2010:8) trädde i kraft den 1 februari 2008. För Sveriges del trädde den i kraft den 1 september 2010 sedan den godkänts av riksdagen i maj 2010 (prop. 2009/10:152, bet. 2009/10:JuU33, rskr. 2009/10:273) och ratificerats av regeringen i samma månad. Enligt konventionens artikel 13.1 ska varje part i sin nationella lag fastställa en period på minst 30 dagar för återhämtning och eftertanke, om det finns skälig anledning att tro att den berörda personen är ett brottsoffer. Denna rätt till återhämtning och eftertanke är för Sveriges del införd i 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) sedan den 1 juli 2007 (prop. 2006/07:53, bet. 2006/07:SfU7, rskr. 2006/07:150). Grunden för bestämmelsen i 5 kap. 15 § utlänningslagen är rådets direktiv 2004/81/EG av den 29 april 2004 om uppehållstillstånd till tredjelandsmedborgare som har fallit offer för människohandel eller som har fått hjälp till olaglig invandring och vilka samarbetar med de behöriga myndigheterna. Direktivet har genomförts i svensk rätt genom ovannämnda proposition 2006/07:53.

För att säkerställa ett effektivt genomförande av bestämmelserna tillhandahåller konventionen, i artiklarna 36–38, också en övervakningsmekanism genom Expertgruppen för åtgärder inom

människohandel (Group of experts on action against trafficking in human beings, Greta). En första utvärdering av hur Sverige lever upp till konventionen inleddes i januari 2012.

Utvärderingen har bl.a. omfattat besök i Sverige av Greta i maj 2013 där kontakter ägt rum med Regeringskansliet, berörda myndigheter och andra aktörer. Greta sammanställde under 2014 en rapport över hur Sverige har genomfört konventionen. I rapporten anges bl.a. att Sverige vidtagit flera åtgärder i det berörda hänseendet, men att ytterligare åtgärder bör vidtas. Som exempel kan nämnas att man i rapporten noterar det låga antalet fällande domar för människohandel i Sverige och att det påtalas att åtgärder bör vidtas för att försäkra att alla former av människohandel ska kunna utredas och åtalas effektivt. I rapporten påtalas också att svenska myndigheter bör se till att de som kommer i kontakt med offer för människohandel får ytterligare utbildning i ämnet så att de på bästa sätt ska kunna hjälpa, informera och stötta sådana offer i samband med rättsliga prövningar. Likaså uppmanas svenska myndigheter att säkerställa att samtliga offer för misstänkt människohandel kan erhålla betänketid för att ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna. Det bör i sammanhanget stå klart att erhållande av betänketid enligt 5 kap. 15 § andra stycket UtL inte är avhängigt offrets medverkan i rättsliga prövningar (SOU 2016:70 s. 58 f.).

Människohandelsutredningen anför bl.a. följande i sitt slutbetänkande Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (s. 194).

Åtgärder krävs även enligt vår bedömning för ökat stöd och skydd till offer för människohandel. Inte minst är det angeläget med förtroendeskapande åtgärder för att stödja brottsoffrens medverkande i en rättsprocess och återetablering i samhället. En trygg och säker boendeplacering kan exempelvis påverka offrets trygghet och medverkan i en framtida rättsprocess. Om utsatta personer får adekvat stöd blir de tryggare bevispersoner, vilket ökar möjligheten till fällande domar (jfr även artikel 13 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna där rätt till ett effektivt rättsmedel regleras). Vidare minskar risken för att de åter ska bli utsatta för människohandel. Av den statistik om vi redovisat i avsnitt 3.4.1 och 3.5.3 framgår att antalet sökta tillfälliga uppehållstillstånd (inklusive de som avser betänketid) som avser människohandelsärenden är mycket lägre än antalet polisanmälningar för samma brott. För att säkerställa att bevispersoner får det stöd och skydd som de har rätt till genom tillfälliga uppehållstillstånd är det av stor vikt att diskrepansen i statistiken tydliggörs, särskilt som såväl målsägandena från tredjeländ som EU-medborgare (både de som vistas legalt och de som vistas illegalt i Sverige) kan förutsättas behöva säkra boenden med skydd och stöd under aktuell tid. Enligt Polismyndigheten används möjligheten att söka tillfälliga uppehållstillstånd om 30 dagar (s.k. reflektionsperiod) i dag enbart i begränsad utsträckning. I stället ansöker förundersökningsledaren direkt om tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader i de fall offret går med på att medverka i brottsutredningen. Detta beror enligt Polismyndigheten förmodligen på bristande kunskap om syftet med reflektionsperioden och praktiska svårigheter när tillslag görs som resulterar i att misstänkta personer häktas. Vi anser att det är av stor

betydelse att de brottsbekämpande myndigheterna ser över sina rutiner utifrån nu redovisat perspektiv och att brottsoffren får det stöd och skydd de har rätt till i form tillfälliga uppehållstillstånd (5 kap. 15 § UtlL). Detta gäller offer oavsett ålder. Vidare anser vi att det finns anledning att särskilt undersöka om skyddet och stödet i form av tillfälliga uppehållstillstånd även bör utökas till att omfatta personer som misstänks vara offer för människohandel i fall där en förundersökning inte har inletts. Som rättsläget är nu är det endast förundersökningsledaren (polis eller åklagare) som har rätt att ansöka om betänketid, vilket i praktiken innebär att en person som ska få betänketid för att ges möjlighet att överväga om han eller hon vill ha kontakt med rättsvårdande myndigheter måste ha kontakt med just dessa för att få betänketid. Denna fråga bör dock utredas vidare och övervägas i annat sammanhang.

Socialutskottets yttrande

När det gäller Barnombudsmannens uppdrag om ensamkommande barn som försvinner konstaterar socialutskottet att detta ska utföras i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län och att Barnombudsmannen särskilt ska beakta länsstyrelsernas uppdrag på samma tema. Länsstyrelsernas uppdrag ska i sin tur genomföras i samverkan med bl.a. Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting. Både Barnombudsmannens och länsstyrelsernas uppdrag ska avslutas senast den 15 december 2017. Mot denna bakgrund anser socialutskottet inte att något initiativ är nödvändigt heller med anledning av motion 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2. Justitiekommittén bör därför avstyrka yrkandena.

Justitiekommittén bör även avstyrka motion 2016/17:666 (L).

Utskottets ställningstagande

Nationell handlingsplan mot människohandel

I motion 2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3 begär motionärerna att man genom en nationell handlingsplan ska ta ett samlat grepp för att effektivisera arbetet mot människohandel. Utskottet har tidigare avstyrkt liknande yrkanden, senast vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 (bet. 2015/16:JuU18 och 2015/16:JuU20). Utskottet konstaterar att 2014 års människohandelsutredning i oktober 2016 lämnat ett antal förslag med syfte att stärka skyddet mot olika former av exploatering. Utredningen lyfter även fram åtgärder för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot människohandel. Det gäller bl.a. att säkerställa tillräckliga resurser, metodutveckling och att särskilda grupper inom Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten ska hantera ärenden om människohandel och annan relaterad brottslighet. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet anser att man bör avvakta denna beredning och ser därför inte skäl för det tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker yrkandet.

Barnperspektiv

Utskottet instämmer i det motionärerna anför i motion 2016/17:54 (L) yrkande 1 om att det är viktigt att kunskapen om barns rättigheter förmedlas till alla inom rättsväsendet som i sitt arbete kommer i kontakt med barn. Som framkommer i den aktuella skrivelsen har regeringen också vidtagit och kommer att vidta åtgärder för att utveckla kunskapen och kompetensen inom området. Barnrättighetsutredningen föreslår i betänkandet Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19) att FN:s barnkonvention ska inkorporeras i svensk lag. Detta skulle enligt utredningen innebära att konventionens rättigheter får en stärkt ställning. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet ser mot denna bakgrund inte skäl för att ställa sig bakom yrkandet och avstyrker det.

Uppdraget till Barnombudsmannen

När det gäller motion 2016/17:67 (KD) om att dels förkorta uppdraget till Barnombudsmannen (yrkande 1), dels tydliggöra att upplysningar ska begäras även från Polismyndigheten och socialtjänsten (yrkande 2), instämmer utskottet i vad socialutskottet anför i sitt yttrande. Justitiutskottet har förståelse för motionärernas önskan att snabbare få en fördjupad kunskapsbild, men anser samtidigt att en förkortad utredningstid riskerar att leda till ett sämre underlag. Utskottet ser med anledning av det anförda inte fog för de tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar och avstyrker motionsyrkandena.

Åtgärder för att förhindra att barn försvinner

I motion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 2 begärs att åtgärder ska vidtas för att förhindra att barn försvinner. Motionärerna anför också att det är angeläget att berörda myndigheter samverkar och ges goda förutsättningar att arbeta fram metoder för en utökad och bättre kontroll. Som framgår ovan har Barnombudsmannen i samråd med Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att lyssna på de barn som kommit tillbaka efter att ha avvikit om de omständigheter som är kopplade till deras försvinnande. Även länsstyrelserna har i uppdrag att bl.a. genomföra en nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner. Utskottet noterar att Länsstyrelsen i Stockholms län under november 2016 lämnade rapporten På flykt och försvunnen – En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker (Rapport 2016:25). Den del av länsstyrelsernas uppdrag som avser att sprida resultat och metoder ska redovisas till regeringen den 15 december 2017. Utskottet ser, som nämnts vid tidigare beredning av liknande motionsyrkanden (bet. 2015/16:JuU29 s. 44), mycket allvarligt på problemet med ensamkommande barn som försvinner och anser att det arbete som initierats genom handlingsplanen för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp är mycket viktigt för att motverka att barn försvinner. Utskottet noterar även att regeringens avsikt med handlingsplanen

bl.a. är att öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheter som berörs. Utskottet anser att det mot bakgrund av det arbete som pågår saknas skäl för utskottet att ställa sig bakom det tillkännagivande som motionärerna begär. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Polisens arbete

I motionerna 2016/17:67 (KD) yrkande 3 och 2016/17:1535 (KD) yrkande 14 begärs att Polismyndigheten ska ha de resurser som krävs för att prioritera arbetet mot människohandel och sexuella övergrepp mot barn. I motion 2016/17:3037 (C) yrkande 43 begärs att det ska säkerställas att arbetet med människohandel, koppleri och sexköp prioriteras av polisen för att fler fall ska upptäckas av polisen.

Utskottet konstaterar att Polismyndigheten under 2015 tog ett särskilt inriktningsbeslut som syftar till att förstärka förmågan att bekämpa människohandel. Vidare gav regeringen i oktober 2016 Polismyndigheten i uppdrag att identifiera och genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla förmågan att bl.a. upptäcka och utreda sexualbrott mot barn (Ju2016/06827/PO).

2014 års människohandelsutredning lyfter i sitt slutbetänkande (SOU 2016:70) bl.a. fram åtgärder för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot människohandel. Det gäller bl.a. säkerställande av tillräckliga resurser, metodutveckling och att särskilda grupper hos Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten ska hantera ärenden om människohandel och annan relaterad brottslighet. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet ser mot bakgrund av det som anförts ovan inte skäl för de tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar och avstyrker yrkandena.

Uppehållstillstånd och reflektionstid

Utskottet konstaterar att offer för misstänkt människohandel i dag enligt bestämmelserna i 5 kap. 15 § UtlL, om vissa omständigheter som anges i bestämmelsen är uppfyllda, på ansökan av förundersökningsledaren ska ges ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader. Bland annat krävs det att det behövs för att en förundersökning eller huvudförhandling i ett brottmål ska kunna genomföras och att utlänningen klart visat sin vilja att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna. Av bestämmelsens tredje stycke framgår att uppehållstillståndet får förlängas om förundersökningsledaren begär det och de angivna förutsättningarna fortfarande är uppfyllda. Vidare kan offer för människohandel ansöka om uppehållstillstånd på någon annan grund. Utskottet ser inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som framförs i motion 2016/17:54 (L) yrkande 3, om att Sverige inom EU ska verka för att regelverket om uppehållstillstånd för offer för människohandel ändras så att deras möjlighet att få uppehållstillstånd stärks.

I slutbetänkandet från 2014 års människohandelsutredning (SOU 2016:70) konstaterar utredningen att det finns anledning att särskilt undersöka om skyddet och stödet i form av tillfälliga uppehållstillstånd även bör utökas till att omfatta personer som misstänks vara offer för människohandel i fall där en förundersökning inte har inletts (s. 195). Som rättsläget är nu är det endast förundersökningsledaren som har rätt att ansöka om betänketid. Utredningen framför att denna fråga bör utredas vidare och i annat sammanhang. Utskottet konstaterar att frågan om att även andra myndigheter än de rättsvårdande bör ha möjlighet att ansöka om 30 dagars betänketid, som tas upp i motion 2016/17:666 (L), är uppmärksammas. Utskottet ser inte anledning att ställa sig bakom motionsyrkandet och avstyrker det.

Skrivelsen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Utskottets ställningstagande

I handlingsplanen lämnar regeringen en samlad beskrivning av de åtgärder som genomförts, påbörjats och planeras för att förebygga brott, skydda och stödja barnen samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmän. I likhet med regeringen anser utskottet att arbetet med att motverka människohandel, liksom exploatering och sexuella övergrepp, mot alla barn, bör vara en högt prioriterad fråga. Utskottet ser därför positivt på den handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp som regeringen presenterar i skrivelsen. De föreslagna åtgärderna kan förväntas minska riskerna för att barn ska utsättas för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp. Åtgärderna kan också bidra till att öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheter som berörs, att utveckla kunskapen och kompetensen inom området, att kontinuerligt förebygga och beivra brott mot barn och att ge barn det stöd de behöver.

Med det anförda anser utskottet att riksdagen bör lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

Reservationer

1. Omedelbart omhändertagande enligt LVU, punkt 1 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 6.

Ställningstagande

Jag anser att skyddet för barn som riskerar att utsättas för människohandel eller övergrepp måste vara lika starkt oavsett vilket land barnet kommer från. Detta gäller även om barnet vistats tillfälligt i Sverige utan att ha sin hemvist här. På den punkten finns det luckor i lagstiftningen.

Utredningen om tvångsvård för barn och unga har i sitt slutbetänkande (SOU 2015:71) pekat på en otydlighet i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), som kan innebära att omedelbart omhändertagande inte kan tillgripas när den s.k. Bryssel II-förordningen är tillämplig. En konsekvens av detta är, enligt utredningen, att vissa barn som vistas i Sverige, utan att ha sin hemvist här, inte kan omhändertas enligt LVU. Skälet är att ett omedelbart omhändertagande enligt LVU endast får beslutas om det är sannolikt att barnet kommer att behöva fortsatt vård enligt LVU. Men enligt den s.k. Bryssel II-förordningen är det EU-landet där barnet har sin hemvist som ska besluta om fortsatt vård. Även om sannolikheten är mycket stor att barnet i sitt hemvistland kommer att få stöd som helt motsvarar LVU är detta inte liktydigt med att barnet får vård enligt LVU, eftersom denna lag bara finns i Sverige. Slutsatsen blir då att ett omedelbart omhändertagande inte kan göras. Utredningen om tvångsvård för barn och unga har därför föreslagit att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande även när Bryssel II-förordningen är tillämplig. Det är angeläget att detta görs snarast. Regeringen bör överväga att lägga beredningen av denna delfråga i ett snabbspår och återkomma till riksdagen med lagförslag i särskild ordning.

2. Höjt straff för köp av sexuell handling av barn, punkt 2 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag anser att straffskalan för köp av sexuell handling av barn måste höjas. Den som köper en sexuell handling av någon under 15 år döms i regel för våldtäkt mot barn till fängelse i minst två år. Den som däremot köper en sexuell handling av ett barn mellan 15 och 18 år döms sällan till fängelse. Jag anser att normalstraffet för den som begår sexuellt utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling ska vara fängelse, och att brottet också ska gradindelas för att ytterligare synliggöra de situationer där barnet är i en särskilt utsatt situation, t.ex. är offer för människohandel. För att tydliggöra allvaret i all form av kommersiell sexuell exploatering av barn behöver också dagens brottsrubricering, köp av sexuell handling av barn, ändras.

I juni 2016 redovisade 2014 års människohandelsutredning ett färdigt lagförslag med denna innebörd (SOU 2016:42). Jag förväntar mig att regeringen nu snarast lägger fram en proposition i frågan.

3. Oaktksamhetskravet i förhållande till ålder, punkt 3 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 8.

Ställningstagande

Normalt krävs det uppsåt för att någon ska kunna fällas till ansvar för sexualbrott. I brottsbalken finns dock även en oaktksamhetsregel som går ut på att den ska dömas som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte hade uppnått en viss ålder. Bestämmelsen har varit i princip oförändrad sedan brottsbalkens tillkomst, samtidigt som synen på sexualbrott mot barn och barns ovillkorliga rätt till kroppslig integritet har

genomgått stora förändringar. Därför gav den förra regeringen 2014 års människohandelsutredning i uppdrag att analysera oaksamhetsbestämmelsen. Utredningen gör bedömningen att det framstår som oklart vilken nivå av oaksamhet som krävs för straffansvar, och menar också att domstolarnas bedömningar varierar i alltför stor utsträckning. Utredningen har därför lagt fram förslag till en ny utformning av oaksamhetskravet som innebär att detta tydliggörs och skärps (SOU 2016:42). Jag anser att det nu är upp till regeringen att efter sedvanlig beredning presentera ett färdigt lagförslag så snart som möjligt.

4. Höjt straff för kontakt med barn i sexuellt syfte, punkt 4 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 9.

Ställningstagande

I de flesta fall handlar s.k. grooming om män som söker kontakt med unga flickor, oftast via internet. De kan söka kontakt via chattforum på internet eller genom kontaktannonser för att sedan successivt odla en relation som är avsedd att leda till en träff i sexuellt syfte. Lagens tekniska utformning har dock gjort den svår att tillämpa effektivt, och den förra regeringen beslutade därför 2014 om en översyn inom Justitiedepartementet (Ds 2015:49). Jag stöder inriktningen att förbudet mot grooming behöver förtydligas. Jag anser likaså att straffmaximum bör höjas från ett års fängelse till två års fängelse. Regeringen bör snarast återkomma med ett lagförslag med denna inriktning.

5. Höjt straff för sexualbrott mot barn, punkt 5 (SD)

av Adam Marttinen (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:65 av Adam Marttinen och Kent Ekeröth (båda SD).

Ställningstagande

När det gäller olika former av sexualbrott mot barn finns böter återkommande som en lägstanivå i straffskalorna. Det handlar t.ex. om sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, sexuellt ofredande, kontakt med barn i sexuellt syfte och ringa barnpornografibrott. En straffskärpning för dessa integritetskränkande brott som barn kan utsättas för skulle ha flera fördelar. Fler allvarliga brott får en högre prioritet, och längre straff ger bättre möjlighet till vård för den dömda. Framför allt är emellertid en straffskärpning för dessa brott, där böter tas bort som lägsta nivå, rimlig ur ett brottsofferperspektiv. Det är vår uppfattning att straffskalan för samtliga omnämnda sexualbrott mot barn ska ses över med utgångspunkt i dels en höjning av maximinivåerna, dels ett bejakande av 2014 års människohandelsutrednings intentioner om att ta bort böter från straffskalan för köp av sexuell handling av barn. Vi anser även att böter ska tas bort från straffskalan för resterande omnämnda brottskategorier inom ramen för sexualbrott mot barn. Regeringen bör vidta de åtgärder som vi nämner ovan.

6. Effektivare lagstiftning mot människohandel, punkt 6 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39.

Ställningstagande

Människohandel pågår runt omkring oss. Den är i dag större än den någonsin tidigare har varit i mänsklighetens historia, men ändå är det väldigt sällan någon döms för detta brott. Människohandel tar sig olika skepnader, och det kan röra sig om personer som utnyttjas t.ex. i sexhandeln, för hushållsnära tjänster eller inom restaurangsektorn. Regeringen bör ta tydliga steg mot en effektivare lagstiftning som är tillämpbar för alla sorters människohandel och för alla de led som är inblandade i människohandeln.

7. Lättare att döma ut hårda straff för människohandel, punkt 7 (SD)

av Adam Marttinen (SD) och Runar Filper (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 20.

Ställningstagande

Varje år kidnappas eller luras tusentals barn, kvinnor och män in i olika former av modernt slaveri, lockade med pengar och löften om en bättre framtid. Den organiserade människohandeln finns i alla länder, och det är i dag väldigt svårt att lagföra förövarna. Människan kan, till skillnad från ”andra varor”, säljas om och om igen. Det är en lukrativ verksamhet. De som bedriver denna verksamhet blir allt skickligare och mer erfarna, och företeelsen tycks bli allt vanligare. Ett stort problem för det svenska rättsväsendet är att det är svårt att få människohandlare dömda och ännu svårare att få dem dömda med stränga straffpåföljder. Regeringen bör därför se över möjligheterna att genom lagstiftning göra det lättare att utdöma hårdare straff för människohandel. Man kan t.ex. göra det lättare att döma baserat på helhetsmönster som påvisar människohandel.

8. Självständig och oberoende rapportör, punkt 9 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:50 av Johan Hedin (C).

Ställningstagande

Polismyndigheten har sedan 1998 varit nationell rapportör i frågor om människohandel. I detta ingår bl.a. att samla in uppgifter om omfattningen av

människohandel i Sverige och mellan Sverige och andra länder. Den nationella rapportören presenterar dessa uppgifter i en årlig rapport jämte förslag till åtgärder för att förbättra bekämpningen av människohandel. Det är bra. Den nationella rapportören gör ett gediget arbete, men jag ser en fara i att rapportören är knuten till en myndighet. Detta innebär bl.a. en risk för att siffror inte kommer fram i det ljus som krävs för att frågan ska lyftas på alla plan. Jag anser därför att Sverige ska införa en självständig och oberoende nationell rapportör med ansvar för samtliga former av människohandel. En självständig och oberoende nationell rapportör med ansvar för samtliga former av människohandel skulle kunna organiseras i en egen myndighet eller inom en befintlig myndighet, men den bör inte vara knuten till en myndighet som är så nära kopplad till den utmaning som rapportören är ämnad att belysa.

9. Arbeta på EU-nivå, punkt 10 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Jag anser att EU ska utöka sitt arbete för att skapa varningssystem. Vidare ska EU samarbeta nära med myndigheter i ursprungsländer för människohandel och med myndigheter i länder där barn utsätts för övergrepp. EU bör också genomföra ytterligare reformer för att stärka samarbetet mot människohandel med barn och annan gränsöverskridande grov brottslighet.

En av de viktigaste åtgärderna för att nå ett bättre Europasamarbete mot människohandel är att stärka den analytiska kapaciteten hos Europol. Hos Europol finns, förutom spetskompetens när det gäller arbetet mot människohandel, spetskompetens kring kreditkortsförfalskning, förfalskning av eurosedlar och produktion av syntetiska droger. Analysfunktionen bör utökas väsentligt. Inom Europol bör några av EU:s främsta experter på t.ex. människohandel med barn samt barnpornografi finnas.

Det bör vara upp till regeringen att inom EU driva de frågor som jag anfört ovan.

10. Effektivisera det internationella polisiära samarbetet, punkt 11 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 38.

Ställningstagande

Människohandeln är internationell, och internationellt arbete är av största vikt för att stoppa den. Det är därför viktigt att regeringen agerar för att öka möjligheterna till internationella polisutredningar och för att förbättra organisationen av samarbetet mellan olika länders specialister.

11. Nationell handlingsplan mot människohandel, punkt 12 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M) och Pål Jonson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Handel med människor är en komplex företeelse som innefattar ett hänsynslöst och cyniskt utnyttjande av andra människor. Att förebygga och bekämpa människohandel är en högt prioriterad fråga. 2014 års människohandelsutredning har, som framgått ovan, lämnat sitt slutbetänkande Ett straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer. Vi ser positivt på den översyn som utredningen har gjort av de brottsutredande myndigheternas arbete mot människohandel och de förslag

som utredningen lämnar för att bl.a. nå fram till en straffrättslig lagstiftning som kan leda till en effektivare bekämpning av människohandel.

Att de brottsbekämpande myndigheterna har goda förutsättningar att arbeta med denna typ av ärenden, som ofta är resurskrävande och svårutredda, är en annan viktig förutsättning. Den nu aktuella handlingsplanen är ett steg i rätt riktning men omfattar endast arbetet mot människohandel med barn. Vi anser därför att regeringen genom en nationell handlingsplan ska ta ett samlat grepp för att effektivisera arbetet mot all form av människohandel. Det kan t.ex. handla om sätt att bedriva informationskampanjer för att göra det lättare att upptäcka människohandel.

12. Barnperspektiv, punkt 13 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Det är mycket viktigt att barnperspektivet alltid finns närvarande i arbetet mot människohandel och kommersiell handel med sex. Offrens utsatthet vid denna form av brottslighet är än större när det handlar om barn. Det behöver finnas god kunskap om kommersiell sexuell exploatering av barn i hela rättskedjan, från poliser och åklagare till domstolsväsendet. För att upptäcka och förebygga sexualbrott mot barn behöver även andra som arbetar med barn, exempelvis inom socialtjänsten och skolhälsovården, kunskap. Det är viktigt att kunskapen om barns rättigheter och deras utsatthet för kommersiell sexuell exploatering förmedlas till alla som arbetar med barn, också till dem som i sin framtida profession kommer att möta och arbeta med barn. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

13. Uppdraget till Barnombudsmannen, punkt 14 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Regeringen har gett Barnombudsmannen i uppdrag att bidra till ökad kunskap om varför ensamkommande barn försvinner. Jag delar bedömningen att kunskapen om varför ensamkommande barn försvinner, under vilka omständigheter de lever efter försvinnandet och vad som gör att vissa av barnen kommer tillbaka senare behöver förbättras avsevärt. Bättre kunskap om dessa omständigheter kan ge de berörda myndigheterna underlag för att vidta lämpliga åtgärder för att öka skyddet för dessa barn. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2017. Med tanke på frågans angelägenhet bör tidsplanen förkortas och arbetet intensifieras för att snabbare få en fördjupad kunskapsbild. Uppdraget bör därför redovisas senast den 15 juli 2017.

Regeringens uppdrag till Barnombudsmannen innebär att myndigheten ska lyssna på de barn som har kommit tillbaka efter att ha avvikit, om de omständigheter som är kopplade till deras försvinnande. Myndigheten ska sedan sammanfatta informationen som framkommer i dialogen med barnen i en rapport som ska spridas till berörda myndigheter, kommuner och övriga aktörer som arbetar med eller för ensamkommande barn. Uppdraget ska genomföras med ett tydligt fokus på att säkerställa barnets rättigheter och med ett tydligt barnrättsperspektiv samt jämställdhetsperspektiv. Uppdraget ska vidare utföras i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län. I uppdraget ingår att begära upplysningar från Migrationsverket. Jag tycker att detta är angeläget men anser att det också uttryckligen bör läggas till i beskrivningen av uppdraget att upplysningar ska begäras från personal som arbetar med frågorna vid Polismyndigheten och socialtjänsten.

Regeringen bör vidta de åtgärder som jag anført ovan.

14. Polismyndighetens resurser, punkt 15 (KD)

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 3 och
2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 14.

Ställningstagande

En avgörande faktor för arbetet med att stärka barns rättigheter och bekämpa människohandel, exploatering och sexuella övergrepp mot barn är att Polismyndigheten har de resurser som krävs för att kunna prioritera arbetet. Polismyndigheten och dess anställda har i dag en tuff situation och genomgår vad som kan betecknas som en kris.

Trots den ansträngda situationen har regeringen inte insett hur allvarligt läget är för svensk polis. De satsningar som aviseras i budgetpropositionen kommer först efter valet. Vi föreslår en kraftfull förstärkning av svenskt polisväsen. Vi föreslår 2 600 nya polisanställda. Dessa fördelas på 2 000 fler poliser över hela landet, 100 fler poliser i nationella insatskonceptet för att höja vår terrorbekämpningsförmåga och 500 civilanställda för att avlasta och renodla polisens arbetsuppgifter. Satsningen på civilanställda gäller redan för 2017. När det behövs fler poliser i yttre tjänst, ska arbetstiden inte ägnas åt att sitta arrestvakt eller bemanna receptioner. En satsning på fler civilanställda är en satsning på fler synliga poliser. Det kan stärka polisens möjlighet att prioritera arbetet mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp mot barn. Detta bör ges regeringen till känna.

15. Åtgärder för att förhindra att barn försvinner, punkt 17 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är sedan tidigare känt att hundratals barn som migrerar till Sverige försvinner varje år; ofta handlar det om barn som är placerade på HVB-hem. En del avviker på eget initiativ, andra får hjälp eller tvingas till det. Många av dem är tonåringar, men bara de senaste tre åren har nära 100 barn under tolv år försvunnit. Av dem var drygt 30 stycken under sex år. Vissa barn som migrerar till Sverige försvinner redan innan de sökt asyl eller på annat sätt gett sig till känna för myndigheterna. En del försvinner när de har fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, men det finns också de som försvinner sedan de har fått uppehållstillstånd. En del hittas, men långt ifrån alla. När barn utan skyddsnet kommer till Sverige ökar risken för att de ska utnyttjas inom

sexhandeln. Många gånger har de även utsatts för övergrepp under flyktvägen till Sverige.

Ärenden om barn i migration som försvinner får inte falla mellan stolarna. Jag anser att det är angeläget att tullen, gränspoliserna och andra myndigheter samverkar och ges förutsättningar att arbeta fram metoder för en utökad och bättre kontroll.

16. Socialtjänsten bör ges möjlighet att begära reflektionstid, punkt 18 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:666 av Tina Acketoft (L).

Ställningstagande

Människohandel som brott är en komplicerad och svårutredd brottskategori, inte minst för att offret ofta är mycket utsatt och ofta står i ett direkt beroende till den kriminella parten. Ofta är det genom socialtjänstens personal som misstänkta fall av prostitution och människohandel uppdragas då de utsatta inte vågar närma sig polisen.

I Sverige kan bara polis eller åklagare begära 30 dagars reflektionstid för den misstänkt brottsutsatta, som då kan användas av de sociala myndigheterna att hjälpa den utsatte med boende, information och stöd samt en respekt då han eller hon i lugn och ro kan fundera över om han eller hon vill anmäla ett brott. Den utsatte vågar ofta inte ha kontakt med Polismyndigheten, och eftersom socialtjänsten inte får ansöka om reflektionstid kommer brottet i många fall inte att anmälas.

I Norge har situationen lösts genom att även de sociala myndigheterna kan begära 30 dagars reflektionstid för den misstänkt brottsutsatta där stöd kan ges under denna tid. Det finns inget skäl till att inte också Sverige skulle kunna agera på ett liknande sätt för ökad möjlighet till lagföring av kriminella. Jag anser att regeringen bör ge även socialtjänsten möjlighet att begära reflektionstid vid misstänkt människohandelsbrott.

17. Ändra reglerna om uppehållstillstånd för offer för människohandel, punkt 19 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag är bekymrad över att EU-perspektivet i så liten utsträckning syns i regeringens skrivelse. Enligt Europol finns det 3 600 olika nätverk av organiserad brottslighet som är aktiva i EU. Deras verksamhet är ofta diversifierad, med många olika kriminella verksamheter samlade i koncernliknande strukturer. I den organiserade brottslighetens alltmer diversifierade portfölj är barnpornografi, barnsexturism och människohandel med barn för sexuella ändamål ett affärsområde bland andra, och ett mycket lönsamt sådant. Barn förs dit efterfrågan finns.

EU-kommissionen har varit pådrivande i kampen mot människohandel, bl.a. genom det s.k. traffickingdirektivet 2011 (2011/36/EU). Traffickingdirektivet innehåller minimiregler om brottsrekvisit, dvs. förutsättningarna för att en gärning ska vara straffbar, och om påföljder för människohandel. EU har även regler som ger tredjelandsmedborgare som fallit offer för människohandel rätt till uppehållstillstånd i minst sex månader om de samarbetar med polisen för att motverka människohandel och olaglig invandring. Rätten gäller även för personer som själva invandrat olagligt till EU. Att rätten att stanna i EU har begränsats till sex månader gör dock att många offer inte anser det värt priset att ta den risk det innebär att träda fram. För att offer för människohandel ska våga ge sig till känna och vittna bör deras möjlighet att få uppehållstillstånd i EU stärkas.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2015/16:192 Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.

Följdmotionerna

2016/17:50 av Johan Hedin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en självständig och oberoende nationell rapportör och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett barnperspektiv vid rättsväsendets insatser mot människohandel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barn som migrerar till Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s regelverk om uppehållstillstånd för offer för människohandel och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samarbete mellan EU och tredjeländer om varningssystem när det gäller övergrepp mot barn och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Europols analyskapacitet när det gäller människohandel med barn, barnpornografi och andra övergrepp mot barn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillfälligt omhändertagande enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpt straff för sexuellt utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oaktsamhetskravet i förhållande till ålder och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpt straff för kontakt med barn i sexuellt syfte och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:65 av Adam Marttinen och Kent Ekeroth (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjda max- och minimistraff för sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förkorta uppdraget till Barnombudsmannen till senast den 15 juni 2017 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i uppdraget till Barnombudsmannen bör tydliggöras att upplysningar ska hämtas in även från personal inom Polismyndigheten och socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att Polismyndigheten har de resurser som krävs för att prioritera arbetet mot människohandel och sexuella övergrepp och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:666 av Tina Acketoft (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge socialtjänsten möjlighet att begära reflektionstid vid misstänkt människohandelsbrott, enligt norsk modell, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C):

38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera det internationella polisiära samarbetet vid utredningar som rör människohandel och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en effektivare lagstiftning för att bekämpa människohandel och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens arbete mot barnprostitution och människohandel och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2303 av Kent Ekeroth och Adam Marttinen (båda SD):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ytterligare verktyg mot trafficking och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2736 av Hans Hoff (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att förändra straffbestämmelsen för grooming och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3037 av Annika Qarlsson m.fl. (C):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det säkerställs att arbetet med människohandel, koppleri och sexköp prioriteras av polisen och att på så vis fler fall upptäcks och lagförs och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för att ta ett samlat grepp som effektiviserar arbetet mot människohandel och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Socialutskottets yttrande 2016/17:SoU3y

Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

Till justitieutskottet

Justitieutskottet beslutade den 20 oktober 2016 att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2015/16:192 Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp samt över motioner i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet överlämnar, under förutsättning av justitieutskottets medgivande, motion 2016/17:666 (L) som väckts under den allmänna motionstiden 2016/17.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över motionerna 2016/17:54 (L) yrkande 6, 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2 samt 2016/17:666 (L).

Socialutskottet anser inte att några initiativ är nödvändiga med anledning av motionsyrkandena. Justitieutskottet bör därför avstyrka yrkandena.

I ärendet finns två avvikande meningar (L, KD) och ett särskilt yttrande (M, C, L, KD).

Socialutskottets överväganden

Regeringens skrivelse

Handlingsplanen till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp är en fortsättning på föregående periods handlingsplan som sträckte sig mellan 2014 och 2015. Den nya handlingsplanen innehåller åtgärder för perioden 2016–2018.

Av skrivelsen framgår att regeringen under perioden 2014–2015 vidtog flera åtgärder i syfte att förbättra skyddet för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. De mest centrala av dessa åtgärder beskrivs i skrivelsens andra kapitel. Det tredje kapitlet ger en nulägesbeskrivning för området, medan det avslutande fjärde kapitlet innehåller de nya åtgärder regeringen avser att vidta i syfte att förebygga brott, skydda och stödja barnen samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmän. Åtgärderna ska i genomförandet genomsyas av ett barnrättsperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv och även beakta ett hbtq-perspektiv.

Målen för regeringens föreslagna åtgärder är följande:

- att barn inte blir offer för människohandel
- att barn inte utsätts för sexuella övergrepp och exploatering, vare sig i Sverige eller i samband med turism och resande
- att alla barn som har varit offer för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp får det skydd och stöd de behöver
- att främja barns kunskap om sina rättigheter att bli skyddade mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp och öka deras möjligheter att själva motverka sin utsatthet.

Enligt regeringen ska åtgärderna bidra till att öka effektiviteten och samordningen hos de statliga myndigheter som berörs, att ständigt utveckla kunskapen och kompetensen inom området, att kontinuerligt förebygga och beivra brott mot barn och att ge barn det stöd de behöver.

Motionerna

I kommittémotion 2016/17:54 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om tillfälligt omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Motionärerna anser att skyddet för barn som riskerar att utsättas för människohandel eller övergrepp måste vara lika starkt oavsett vilket land barnet kommer från och även om barnet vistas tillfälligt i Sverige utan att ha sin hemvist här. De

föreslår att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande även då Bryssel II-förordningen¹ är tillämplig.

I kommittémotion 2016/17:67 av Andreas Carlson m.fl. (KD) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att förkorta Barnombudsmannens uppdrag att bidra till ökad kunskap om varför ensamkommande barn försvinner till senast den 15 juni 2017. I yrkande 2 begärs att det i uppdraget tydliggörs att upplysningar ska hämtas in även från personal inom Polismyndigheten och socialtjänsten.

I motion 2016/17:666 av Tina Acketoft (L) begärs ett tillkännagivande om att ge socialtjänsten möjlighet att begära reflektionstid vid misstänkt människohandelsbrott, enligt norsk modell. Motionären anför att förutom polis och åklagare bör även de sociala myndigheterna få möjlighet att begära 30 dagars betänketid för den misstänkt brottsutsatta där stöd under denna tid kan ges.

Gällande rätt

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Av 6 § LVU framgår att socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och
2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Pågående arbeten

Förslag till ny LVU

Utredningen om tvångsvård för barn och unga överlämnade i januari 2015 slutbetänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – förslag till ny LVU (SOU 2015:71). Betänkandet innehåller förslag till en ny lag om tvångsvård av barn och unga som tydligare utgår från barns och ungas rättigheter. Bland annat föreslås att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör omedelbart omhändertagande av vissa barn som befinner sig i Sverige utan att ha sin

¹ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

hemvist här. Av betänkandet framgår bl.a. följande när det gäller omedelbart omhändertagande av barn.

Ärenden och mål enligt LVU omfattas av Bryssel II-förordningen.² Artikel 20 i Bryssel II-förordningen medger att myndigheter och domstolar i brådskande fall vidtar interimistiska åtgärder när det gäller en person som vistas i landet även om en myndighet eller domstol i en annan medlemsstat är behörig att pröva målet i sak. I svensk lagstiftning är beslut om omedelbart omhändertagande en sådan interimistisk åtgärd. Ett beslut om omedelbart omhändertagande förutsätter dock fortsatt LVU-vård, vilket kolliderar med Bryssel II-förordningen som utgår från att den fortsatta vården ska beslutas och ges i hemlandet.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det ska införas bestämmelser i den nya LVU som möjliggör ett omedelbart omhändertagande enligt Bryssel II-förordningen.³

Enligt uppgift från Regeringskansliet bereds betänkandet, och en lagrådsremiss planeras till 2017.

Budgetpropositionen för 2017

Av budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 9) framgår att regeringen har för avsikt att inrätta ett nationellt kunskapscenter för frågor om ensamkommande barn, i syfte att fördjupa och sprida kunskap om hur dessa barn kan bemötas och stödjas.

Barnombudsmannens uppdrag

Regeringen gav i juni 2016 Barnombudsmannen i uppdrag att bidra till ökad kunskap om varför ensamkommande barn försvinner.⁴ Uppdraget innebär att Barnombudsmannen ska lyssna på barn som har kommit tillbaka för att informera sig om de omständigheter som är kopplade till barnens försvinnande. Myndigheten ska sedan sammanfatta informationen som framkommer i dialogen med barnen i en rapport som ska spridas till berörda myndigheter, kommuner och övriga aktörer som arbetar med eller för ensamkommande barn.

Uppdraget ska genomföras med ett tydligt fokus på att säkerställa barnets rättigheter och med ett tydligt barnrättsperspektiv och jämställdhetsperspektiv. Uppdraget ska vidare utföras i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län. Barnombudsmannen ska i genomförandet av uppdraget särskilt beakta länsstyrelsernas uppdrag när det gäller ensamkommande barn som försvinner.⁵ I uppdraget ingår att inhämta upplysningar från Migrationsverket.

Uppdraget ska redovisas till Socialdepartementet senast den 15 december 2017.

² Se ovan.

³ Se utredningens förslag till 7 kap. 13 och 14 §§ ny LVU.

⁴ S2016/04467/FST.

⁵ S2016/00634/FST.

Länsstyrelsernas uppdrag

Regeringen gav i januari 2016 länsstyrelserna i uppdrag att⁶

- genomföra en nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner
- analysera och föreslå åtgärder för att förebygga att ensamkommande barn försvinner, där utgångspunkten ska vara att ensamkommande barn som inte har rätt att vistas i Sverige ska återvända till sina hemländer
- sprida resultat och metoder till myndigheter, kommuner, landsting och andra berörda aktörer.

Länsstyrelsen i Stockholms län ska samordna länsstyrelsernas arbete.

Uppdraget ska utföras i samverkan med bl.a. Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting. I uppdraget ingår även att inhämta upplysningar från Barnombudsmannen.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2016 i de delar som avser att genomföra en nationell kartläggning och att analysera och föreslå åtgärder, respektive den 15 december 2017 i den del som avser att sprida resultat och metoder.

Justitieombudsmannens initiativ

Under hösten 2016 startade Justitieombudsmannen en serie inspektioner med fokus på ensamkommande barn för att se om barnens grundläggande rättigheter respekteras. Inriktningen på granskningen kommer att vara att se om lagar och regler tillämpas korrekt och om berörda myndigheter behöver vägledning i hanteringen av dessa frågor.

Justitieombudsmannens arbete beräknas vara färdigt den 31 mars 2017.

Socialutskottets ställningstagande

Regeringen har i skrivelsen presenterat en ny handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Ett antal motioner har väckts med anledning av skrivelsen. En del av dessa samt en motion från den allmänna motionstiden 2016/17 berör socialutskottets beredningsområde. Socialutskottet vill med anledning av dessa motioner anföra följande.

Utredningen om tvångsvård för barn och unga föreslår i sitt slutbetänkande (SOU 2015:71) att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande enligt Bryssel II-förordningen. Socialutskottet konstaterar att betänkandet bereds inom Regeringskansliet och att en lagrådsremiss är planerad till 2017. Mot denna bakgrund anser socialutskottet att något initiativ inte är nödvändigt med anledning av motion 2016/17:54 (L) yrkande 6. Justitieutskottet bör därför avstyrka yrkandet.

När det gäller Barnombudsmannens uppdrag om ensamkommande barn som försvinner konstaterar socialutskottet att detta ska utföras i samverkan

⁶ Se ovan.

med Länsstyrelsen i Stockholms län och att Barnombudsmannen särskilt ska beakta länsstyrelsernas uppdrag på samma tema. Länsstyrelsernas uppdrag ska i sin tur genomföras i samverkan med bl.a. Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting. Både Barnombudsmannens och länsstyrelsernas uppdrag ska avslutas senast den 15 december 2017. Mot denna bakgrund anser socialutskottet att något initiativ inte heller är nödvändigt med anledning av motion 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2. Justitieutskottet bör därför avstyrka yrkandena.

Justitieutskottet bör även avstyrka motion 2016/17:666 (L).

Stockholm den 8 november 2016

På socialutskottets vägnar

Emma Henriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Anna-Lena Sörenson (S), Cecilia Widegren (M), Lennart Axelsson (S), Margareta B Kjellin (M), Mikael Dahlgvist (S), Jenny Petersson (M), Kristina Nilsson (S), Carina Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Ann-Britt Åsebol (M), Staffan Danielsson (C), Stefan Nilsson (MP) och Christina Östberg (SD).

Avvikande meningar

1. Skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (L)

Barbro Westerholm (L) anför:

Jag anser att skyddet för barn som riskerar att utsättas för människohandel eller övergrepp måste vara lika starkt oavsett vilket land barnet kommer från och även om barnet vistas tillfälligt i Sverige utan att ha sin hemvist här. Jag föreslår därför att det ska införas nya bestämmelser som möjliggör ett omedelbart omhändertagande även då Bryssel II-förordningen är tillämplig.

Mot denna bakgrund bör justitieutskottet tillstyrka motion 2016/17:54 (L) yrkande 6. När det gäller motionerna 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2 samt 2016/17:666 (L) är jag överens med utskottsmajoriteten. Dessa motioner bör justitieutskottet avstyrka.

2. Skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (KD)

Emma Henriksson (KD) anför:

När det gäller Barnombudsmannens uppdrag delar jag bedömningen att kunskapen om varför ensamkommande barn försvinner avsevärt behöver förbättras. Med tanke på frågans angelägenhet anser jag emellertid att tidsplanen bör förkortas och att arbetet bör intensifieras. Jag föreslår därför att Barnombudsmannens uppdrag i stället ska redovisas den 15 juni 2017.

Jag anser att samverkan mellan polis och sociala myndigheter är viktigt för framgång i arbetet mot människohandel liksom samverkan med civila aktörer såsom hotell, restauranger och andra näringsidkare. Det måste därför arbetas fram bättre rutiner för samarbetet mellan dessa aktörer.

Mot bakgrund av ovanstående bör justitieutskottet tillstyrka motion 2016/17:67 (KD) yrkandena 1 och 2. När det gäller motionerna 2016/17:54 (L) yrkande 6 samt 2016/17:666 (L) är jag överens med utskottsmajoriteten. Dessa motioner bör justitieutskottet avstyrka.

Särskilt yttrande

Skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (M, C, L, KD)

Emma Henriksson (KD), Cecilia Widegren (M), Margareta B Kjellin (M), Jenny Petersson (M), Barbro Westerholm (L), Ann-Britt Åsebol (M) och Staffan Danielsson (C) anför:

Vi vill för egen del tillägga följande. Det är bra att den sittande regeringen tagit fram en ny handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. I detta sammanhang vill vi emellertid lyfta fram att det var den dåvarande regeringen som redan 2010 tog initiativ till en ny utformning av människohandelsbrottet och att allianspartierna under riksmötena 2014/15 och 2015/16 motionerade om en nationell handlingsplan mot människohandel. Det var också den dåvarande regeringen som tog initiativ till och tillsatte 2014 års människohandelsutredning (Ju 2014:22).

Vi vill vidare lyfta fram vad som sägs i kommittémotion 2016/17:3236 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3 om en nationell handlingsplan för att ta ett samlat grepp för att effektivisera arbetet mot människohandel. Det kan t.ex. handla om sätt att bedriva informationskampanjer för att göra det lättare att upptäcka människohandel, att på nationell nivå samordna arbetet som bedrivs av myndigheter mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål och andra ändamål, samt att verka för stärkt samverkan mellan myndigheter, frivilligorganisationer och andra aktörer.